

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**CÍSAŘSKY PORCELÁNOVÝ ZÁVOD V PETROHRADĚ
IMPERIAL PORCELAIN FACTORY IN SAINT PETERSBURG
САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКИЙ ИМПЕРАТОРСКИЙ ФАРФОРОВЫЙ
ЗАВОД**

Vypracovala: Tereza Šutáková

Vedoucí práce: prof. Ludmila Stěpanova CSc.

2016

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci,

Podpis

Děkuji prof. Ludmile Stěpanové, CSc., za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské diplomové práce poskytla.

Podpis

OBSAH

ÚVOD.....	5
TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1 VZNIK A VÝVOJ PORCELÁNU.....	7
2 DĚJINY PORCELÁNU	8
2.1 Asie jako kolébka porcelánu	8
2.1.1 Čína.....	8
2.1.2 Korea.....	9
2.1.3 Japonsko	9
2.2 Evropský porcelán.....	10
2.2.1 Míšeň	10
2.2.2 Porcelán v jiných zemích Evropy	11
2.2.3 Porcelán v českých zemích.....	12
2.3 Ruský porcelán.....	13
3 SOUČASNÝ STAV VÝROBY PORCELÁNU	15
4 PETROHRAD – SANKT-PETĚRBUK	15
5 VLASTNÍ JMÉNA.....	17
6 ONOMASTIKA	19
6.1 Vznik a vývoj onomastiky	20
6.2 Dělení vlastních jmen podle R. Šrámka.....	21
6.2.1 Další klasifikace vlastních jmen	21
6.3 Dělení vlastních jmen podle A. V. Superanské	23
PRAKTICKÁ ČÁST	25
1 CÍSAŘSKÝ PORCELÁNOVÝ ZÁVOD V PETROHRADĚ	25
1.1 Historie carského závodu	25
1.2 Výroba carského porcelánu.....	28

1.3 Výrobky	30
2. NÁZVY PORCELÁNOVÝCH VÝROBKŮ	31
ZÁVĚR	38
PE3IOME.....	40
ZDROJE	46
PŘÍLOHY	49

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je Císařský porcelánový závod v Petrohradě. Carská manufaktura patřila mezi nejvýznamnější a nejuznávanější porcelánky po celém světě. Zrodila se na popud Petra I. Velikého v první polovině 18. století. Během tří následujících století se postupně vyvíjela a budovala si své jméno, prestiž i slávu na trhu. Inspirovala se tradičními vzory starověké Číny, přebírala náměty z první evropské továrny v Míšni (Německo) a též obdivovala proslulou výrobou porcelánu v Sévrés (Francie). V jejím čele stáli carové daného historického období a na vytváření produktů se podílelo velké množství nejlepších odborníků a arkanistů. Dosavadní kroky vedly závod k velkolepému úspěchu.

Jeden z hlavních cílů mé bakalářské práce spočívá v nastínění poznatků o Císařském porcelánovém závodě v Petrohradě a v přiblížení jeho dějin a výrobních procesů používaných od 18. století. Dále se zabývám samostatnými názvy císařských porcelánových výrobků a jejich původem.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – na část teoretickou a na část praktickou. V prvních kapitolách teoretické části se nejprve zaměřuji na samostatný porcelán. Věnuji se jeho vzniku a postupnému vývoji od starobylé čínské výroby až po dnešní dny. Uvádím státy, ve kterých se nejmladší odrůda keramiky zrodila. V neposlední řadě zmiňuji jeho současný stav i nové technologie ve světě.

V další části sepisuji nejdůležitější fakta o Petrohradě neboli Sankt-Petěrburgu, o druhém největším ruském městě, které je postavené u pobřeží Finského zálivu, na řece Něvě.

V posledním oddílu teoretické části se specializuji na obecný úvod o vlastních jménech, na jejich funkci a počátek užívání. Dále se zaobírám poznatky o onomastické disciplíně, která se jimi zabývá. Na závěr popisuji dělení onomastiky podle Rudolfa Šrámka a A. V. Superanské.

Praktická část bakalářské práce se opírá o důležitá fakta o carské porcelánce, a také o vlastní výběr 50 názvů císařských porcelánových výrobků (hrníčky, servisy, vázy, talíře a sochy). Názvy rozdělují do kategorií podle jejich původu. Skupiny vydělují podle vlastní klasifikace. Uvádím překlad jmen a u zajímavých pojmenování, píšu stručný popis daného názvu.

Ve své práci převážně vycházím z odborné literatury. V první polovině teoretické

části čerpám vědomosti a fakta především z knih o porcelánu od Jana Diviše – „Evropský porcelán“, Jiřího Chládky – „Porcelán kolem nás“ a od Emanuela Poche a Dagmar Hejdové – „Porcelán“. Dále se soustředím na knižní průvodce o Sankt-Petěrburgu – Dan Richardson – Petrohrad a Lingea průvodce – „Petrohrad“. Při zpracovávání kapitol o vlastních jménech a onomastice pracuji s knihami Rudolfa Šrámka – „Úvod do obecné onomastiky“ a A. V. Superanské „Общая теория имени собственного“.

V praktické části hledám a vybírám názvy z knihy o carském porcelánu - В. В. Левшенков - „Императорский фарфор“. Pro doplnění informací využívám také internetové zdroje, kde se naskytuje mnoho poznatků k danému tématu, např. oficiální stránka Císařského porcelánového závodu – „Императорский фарфоровый завод - официальный сайт“. Oba zmíněné zdroje jsou též dobrým podkladem pro zpracování kapitoly o Císařském porcelánovém závodě.

Pro správnost překladu a pochopení některých odborných a cizích výrazů, používám online překladače, knižní slovníky, slovník cizích slov a další potřebné prameny k napsání bakalářské práce.

V dnešní době se málokdo zabývá krásami a jedinečností porcelánových výtvorů, jejich názvy či historií, a proto se snažím v své práci poukázat, že porcelán patří mezi velice skvostné a drahocenné umění.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VZNIK A VÝVOJ PORCELÁNU

Porcelán patří mezi nejmladší odvětví keramického průmyslu. Svým chemickým složením, vlastnostmi a technickým způsobem zpracování je jeho výroba zcela precizní a dokonalá. Své jméno získal podle ulity mořského šneka s leskle bílým povrchem, který byl v Itálii nazýván *porcella*. Mnozí lidé toto pojmenování přidělují Marco Polovi, významnému dobrodruhovi, který ve 13. století navštívil Čínu. Právě on přivezl tuto doposud neznámou část keramiky do Evropy. Jeho kniha Milión nám odkrývá první zmínku o slově porcelán:

„Když se pak jede hlavním řečištěm na sever, přijede se do města Tingui. O tom nemáme co říci, ledaže tam vyrábějí porcelánové mísy a talíře, a to tím způsobem, jak bylo panu Marcovi řečeno: Vezmou jakousi zvláštní hlínu a jednoho dolu, udělají z ní hromadu a nechají jí na větru, dešti a slunci třicet i čtyřicet let a ani se jí nedotknou. V této době hlína tak zjemní, že z ní mohou vyrábět mísy, na které nanášejí barvy, jaké chtějí a pak je vypalují v peci. A tak vždycky ti, kteří kopou tuto hlínu, kopou ji pro své děti nebo vnuky. V tomto městě je velký trh s porcelánovým zbožím, takže za jeden benátský groš se dostane osm mís“.¹

Ovšem keramika není jen porcelán. Řadíme sem i hrnčinu, kameninu, majoliku a měkkou kameninou. Historie těchto odvětví je poněkud různá. Všechna představují důležitý bod ve vzniku keramiky, ale každé se vyvíjelo v jiném časovém období. Například během vývoje porcelánu v Asii, Evropa teprve objevovala výrobu hrnčiny.

Hlavní výrobní jednotkou porcelánu je kaolin. Je pojmenovaný podle čínského naleziště, které se nachází na hoře Kao-ling u Ťing-te-čenu. V Evropě můžeme najít naleziště kaolinu v saských osadách ASUE, Kolditz, Sedlitz, a také u Pasova. V Čechách na Karlovarsku, ve Švédsku u Bornholmu, v Uhrách u Ungváru a ve Francii u Limoges. Avšak kaolin zahrnuje pouhou polovinu složení. K němu se přidává především živec a křemen. Někdy též mramor, alabastr, křída, sádra i vápenec.

Nejčastěji je porcelán vytvářen za pomoci hrnčířského kruhu. Existují však i jiné, méně používané metody jako vtlačení nebo lití do sádrových forem. Aby výrobek dosáhl

---

¹ Chládek, Jiří, Porcelán, Plzeň: NAVA- Nakladatelská a vydavatelská agentura, 2000, ISBN 80-7211-078-0., s. 10

požadované tvrdosti, musí se řádně vysušit. K tomu se používají speciální sušárny, kde se při teplotě 950° C polotovar zbaví přebytečného množství vody. Vzniklý výrobek lze ponechat bez povrchové úpravy nebo jej opatřit polevou, která je tvořena z živce a křemene. K dokonalému přilnutí je zapotřebí 1400° C.²

Porcelán je velmi ušlechtilá a vzácná surovina, která se pro většinu populace stala přístupná až v konci minulého století. V zemích s bohatou vytríbeností ji používají ke stolování a dekoraci jejich domovů. Mnoho specialistů se jí snažilo zaměnit něčím jiným, avšak výsledky neměly úspěch. Svoji pozici na trhu předčí všem ostatním keramickým výrobkům.

2 DĚJINY PORCELÁNU

2.1 Asie jako kolébka porcelánu

I dnes lidé po celém světě mohou obdivovat produkty jak historických, tak i novodobých porcelánových závodů. Avšak dějiny porcelánu sahají dále, než se na první pohled zdá. Abychom pochopily vývoj a historii tohoto praktického materiálu, musíme začít ve starověké Číně.

2.1.1 Čína

Porcelán vynalezli Číňané za vlády rodu Tchang v r. 700. Čínský lid se v této době vyznačoval perfektní zručností v oblasti keramiky. Badatelé zjistili, že už v 15. století př. Kr. za dynastie Šang, se Čína chlubila skvělými hrnčíři, vyrábějící kameninu se směsí kaolinu a se seladonovými polevami. Tento postup se rozšířil do dílen Jue-jao a během nadvlády Sung a Juan r. 968 - 1368 se dovršil ke své dokonalosti.

V dobách panování císaře Wan-li r. 1573 – 1619 se čínský porcelán pomocí Východoindické společnosti dostal do Evropy. Bohužel tento vývoz spěl k vytěžení kaolinu a ke snížení produkce. V roce 1682 se rozvíjela tzv. bíle polévaná figurální plastika Kuan-jin, která v Evropě nesla název blanc-de-Chine. Vznikala prostřednictvím oxidu mědi, nazývanou též býčí krev. Byly na ni znázorněny budhistické a taoistické symboly, dále zvířecí motivy a žánrové figury.

---

² POCHE, Emanuel a Dagmar HEJDOVÁ. Porcelán. 1. vyd. Praha: Kentaur, 1994, 172 s. ISBN 80-85285-48-7, s. 9

V 18. století se začal rozšiřovat porcelán po Evropě. Proto se postupem času export z Asie zmenšoval a čínská výroba stagnovala. Evropané se řídili podle vzorů z 16. a 17. století. Naneštěstí hodnota porcelánu klesala kvůli přidávání méně kvalitního kaolinu. Ale i přesto se na evropském kontinentu vytvářely krásné porcelánové nádoby. Nakonec i Čína se v 19. století začínala inspirovat evropskou elegancí keramiky. Moderní design vycházející z různorodých barev a zlatého zdobení byl v rozporu s tradiční čínskou technikou z 16. a 17. století a tudíž se na ni čínští mistři dívali s opovržením.

2.1.2 Korea

Korea zaznamenává rozmach porcelánového průmyslu v 12. a 13. století, kdy u moci stála dynastie Korjó. Během její vlády byla keramika jednou ze sedmi nejlepších branží v zemi. Byla vyzdvihována do popředí více než jiné vzácné suroviny. Pokles produkce přinesl až nájezd Mongolů.

Na rozdíl od Číny, která zdobila své produkty především náboženskými motivy, v Koreji se zaměřovali na téma domova, rostlin a ptáků.

O pár století později vytvářeli symboly nanášením kobaltu na bílý porcelán a posléze používali i červenou barvu na zkrášlení celého výrobku. Roku 1590 Koreu ovládlo Japonsko, a tak se jejich umění rozšířilo dále na východ.

2.1.3 Japonsko

Tvorbu porcelánu se japonští hrnčíři učili od Koreje, která byla v této oblasti velice znalá. Japonci si porcelán velice pochvalovali a nabízeli ho na svých trzích, kde po něm byl veliký ohlas. Proslavili se také jeho exportem do Evropy ze známého japonského přístavu Imari, podle kterého později pojmenovali část nádobí.

Celá výroba tohoto skvostného materiálu byla pod vládou feudálů té doby. Nejvíce jí byla proslavena rodina Nabešima, která vlastnila porcelánku v Okoči na začátku 18. století. Jejich nádoby převyšovaly ostatní výrobky svou jedinečností střepu a polev.

Porcelán čím dál více pronikal do Evropy, kde se jejich znamenitými malbami a rostlinnými ornamenty nechali inspirovat ve vzniku tzv. japonerií v 19. a 20. století. Dodnes se můžeme setkat i s krásnými čajovými soupravami a vázami.³

---

³ Tamtéž s. 11-13

2.2 Evropský porcelán

Evropa vděčí Blízkému Východu za vnuknutí vzácné myšlenky propagovat porcelán ve svých zemích. Dlouhé roky navazovali na čínské tradice, ale v době rozmachu pozdního baroka se objevuje ve městě Míšeň zcela nově vytvořený tvrdý porcelán neboli “míšeňský porcelán“.

2.2.1 Míšeň

Vznik míšeňského porcelánu se datuje okolo 17. století. Stal se významnou směrnicí pro celou síť keramické výroby v evropských státech. K výrobě evropského porcelánu přispěli svou touhou po něčem novém Saský kurfiřt a polský král August Silný. Chlubili se velkolepou kolekcí porcelánu z Číny. Jejich záměry byly převážně obchodního rázu. Snažili se experimentovat s různými materiály, aby vynalezli svůj vlastní recept. Po mnohých zkouškách se jim to opravdu podařilo. Dekret z roku 1710 potvrdil nalezení bílého porcelánu a vybudování manufaktury v Míšni.⁴

Hlavní úlohou vedení bylo najít schopné a vzdělané pracovníky, kteří se budou podílet na jejím rozkvětu. Ze začátku přijímali posily ze zahraničí. Výrobní tajemství bylo střeženo hlavními tvůrci tohoto skvostu. Nepřáli si, aby je kdokoliv mohl imitovat a prodávat jejich pokyny dalším podnikatelům.

Jedním z vynikajících odborníků byl i německý alchymista Johann Friedrich Bottger. Proslavil se objevením výroby porcelánu. Sám složil slib, který byl uvedený v prohlášení roku 1709, který osobně předal Saskému kurfiřtu. „Zhotovit dobrý bílý porcelán s nejemnější glazurou a příslušnou malbou, který bude ne-li lepší než východoindický, tedy alespoň jemu roven.“⁵

Během několika let se fabrika stále rozvíjela a začala se zaměřovat na tvorbu jídelních a čajových souprav, které si objednával i královský dvůr. Míšeňské květy se staly stěžejním vzorem jejich krásy.⁶

---

⁴ Míšeňská manufaktura MEISSEN [online]. [cit. 2015-10-26]. Dostupné z: [ddin.cz: http://www.ddin.cz/meissen](http://www.ddin.cz/meissen)

⁵ DIVIŠ, Jan. Evropský porcelán. Ilustrace Ivan Kafka. V Praze: Artia, 1985., s. 31

⁶ CHLÁDEK, Jiří. Porcelán kolem nás. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1991, 213 s. ISBN 80-03-00540, s. 25-27

Pojem "míšeňský porcelán" a Zwiebelmuster", který je v českých zemích označován jako "cibulák" se brzy dostal do popředí na všech kontinentech. Výrobci se rozhodli své produkty chránit specifickým označením na spodní straně výrobku. Začali je značit dvěma zkříženými meči. Manufaktura tento symbol používá dodnes.⁷

Žádný jiný podnik se Míšeň nedokázal vyrovnat svoji kvalitou, a proto se více specializoval na nový plán, jak obohatit míšeňský porcelán.

2.2.2 Porcelán v jiných zemích Evropy

Ostatní země Evropy pozorovaly, jak se porcelán pomalu rozšiřuje a získává si své vysoké postavení na trhu. Nechtěly tomu jen přihlížet, toužily se stát součástí porcelánového průmyslu.

Míšeň i přes velké úsilí, nebyla schopna utajit svoji výrobní recepturu. Po velkém tlaku byla prozrazena a roznesena do okolí. Tím rakouští mistři získali možnost otevřít druhou evropskou manufakturu ve Vídni roku 1718. Bohužel o pár let později byla továrna předána do rukou státu a byla v jeho vlastnictví přes sto let. V roce 1864 byla její výroba zastavena.

Německo se kromě Míšeň vyznačovalo i jinými znamenitými fabrikami: Alteste Porzellanmanufaktur, Rudolstadt-Volkstedt, Blankenhain, Kloster Veilsdorf a mnoho dalších. Všechny pracují do současné doby a dělají tak z Německa jednoho z předních výrobců porcelánu.

Francie dostala povolení napodobovat míšeňský porcelán roku 1745. O dva roky později byla manufaktura zbudována v Sévres na žádost markýzi de Pompadour, milenky krále Ludvíka XV. Též podněcovala porcelánku k tomu, aby se co nejvíce vzdálila od tradic míšeňského porcelánu a vynaložila úsilí na vynalezení svých vlastních/osobitých vzorků a motivů.

V Maďarsku vytvářeli porcelán podle vídeňského empírového stylu. Imitovali známé evropské závody s takovou bezchybností, že jen pár odborníků poznalo, že se nejedná o pravé výrobky. Do popředí se dostali díky nejvyhlášenější soupravě Queen Victoria zdobenou motýly a rostlinami.

Dánská královská manufaktura zřízená roku 1770 v Kodani dominovala populárním servisem Flora Danica po celém světě. Jméno získal podle botanické práce publikované v Kodani v letech 1761 až 1783. Ta byla tvůrčí jiskrou pro malby nádherných rostlin. První objednávka byla zhotovena pro dánského krále, který tuto

---

⁷ Míšeňská manufaktura MEISSEN [online]. [cit. 2015-10-26]. Dostupné z: [ddin.cz: http://www.ddin.cz/meissen](http://www.ddin.cz/meissen)

okouzující soupravu daroval jako pozornost ruské carevně v roce 1789.

Angličané nekopírovali tvrdý míšeňský porcelán, nýbrž se vyznačovali svým vlastním receptem. Vyráběli jemný porcelán s přidavkem popele ze zvířecích kostí. Je dokonale bílý a průhledný oproti obvyklým kouskům. Další novinkou na evropském trhu se stala jemně-křemová zbarvená kamenina pod názvem Queen's Ware. Byla z ní sestavena jídelní kolekce pro Kateřinu II, ruskou carevnu.⁸

2.2.3 Porcelán v českých zemích

Porcelán se v českých zemích vytváří od 18 století. Jeho cesta nebyla jednoduchá. Počátek byl spojen s únikem důvěrné informace o výrobě čínského porcelánu do Evropy. Oproti sousedním zemím zde probíhal vznik poněkud složitěji. Vláda tento vývoj nepodporovala a tak nemohli vyrábět. Vše záviselo na udělení povolení z Vídně, které nebylo snadné získat. Ta jejich prosby zametala pod stůl. Nepřáli si mít ve své blízkosti potencionální konkurenty. Čechy neměly jinou možnost než začít s porcelánovým průmyslem v utajení.

Produkcí porcelánu doprovázely výtečné podmínky. Čeští hrnčíři disponovali kvalitními surovinami, dřevem, uhlím a také vodou používanou jako energetický zdroj. Své závody stavěly podle výskytu uvedených zdrojů, nejčastěji v západních a severních Čechách.

V Hájích u Horního Slavkova byly prováděny první snahy o produkci porcelánu okolo roku 1789. Zaměřoval se na to především F.Habertitzel spolu se slavkovským podnikatelem Jakubem Justem, který se zasloužil za dovážení vzácných kousků z Durynska. Hlavní impuls experimentů spočíval v nalezení bílé hlíny v Javorné. Bohužel jejich finance nebyli natolik obrovské, aby postavili porcelánku. Posléze se jim dostalo uznání od zámožných statkářů, kteří je peněžně podpořili, a v Hájích byla vybudovaná společnost na výrobu porcelánu. Ovšem ze strany dvorní rady žádné privilegium nebylo uděleno, tak v roce 1793 zařízení zaniklo.⁹

V průběhu let 1792 až 1815 v Čechách postupně vznikaly továrny na porcelán. Celkový počet je osm. Nachází se v Horním Slavkově, Klášterci, Březové, Stružné,

---

⁸ CHLÁDEK, Jiří. Porcelán kolem nás. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1991, 213 s. ISBN 80-03-00540, s. 28-35

⁹ Tamtéž s. 41

Dalovicích, Chodově, Lokti i v Staré Roli.¹⁰ Ne všechny měly lehký vývoj. Vídeň jim způsobovala komplikace, ale i přes to získal porcelán na českém území svoje místo a odborníci ho vytvářejí do současnosti.

2.3 Ruský porcelán

Historie tvrdí, že již po válkách s Napoleonem bylo v Rusku a na území bývalého Sovětského svazu více než 40 větších i menších závodů zabývajících se porcelánovým průmyslem. Avšak první známé porcelánové závody se začaly objevovat až v 60. a 70. letech 18. století.¹¹

Vznik porcelánu v Rusku se odehrává na počátku 18. století za éry Petra I. Velikého, který osobně navštívil porcelánku v Míšni.¹²

V roce 1744 do země zavítal arkanista Ch. C. Hunger, který pracoval dříve v továrnách v Míšni a Benátkách. Během čtyř let, pod kontrolou Dmitrije Vinogradova, usiloval o zavedení porcelánové výroby. Bohužel jeho snahy se nezdařily a posléze byl deportován z Ruska.¹³

Na jeho pokusy navázal Vinogradov, který uspěl a stal se stvořitelem ruského skvostného porcelánu. Tím byla zřízená třetí evropská světoznámá porcelánka v Petrohradě, kde se rozvíjelo tzv. bílé zlato.¹⁴ Prvními výrobky byly tabatěrky. V té době byly velice cenné a nákladné. Za jednu tabatěrku si vyžadovali 20 rublů a samotní zaměstnanci vydělávali pouhých 12 rublů za rok. Objednávali si je pouze zámožné osoby státu.¹⁵

---

¹⁰ Porcelán – historie porcelánu [online]. [cit. 2015-11-27]. Dostupné z: <http://www.mugs.cz/clanky/historie-porcelanu.html>

¹¹ ПОПОВ, Всеволод Алексеевич. Русский фарфор: частные заводы. Ленинград: Художник РСФСР, 1980, s. 5

¹² HERZÁNOVÁ, Barbora. Historie porcelánek v Čechách. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Vizuální kultura se zaměřením na vzdělávání., s. 28

¹³ POCHE, Emanuel a Dagmar HEJDOVÁ. Porcelán. 1. vyd. Praha: Kentaur, 1994, 172 s. ISBN 80-85285-48-7. s. 37

¹⁴ Unitea – Evropský čajový porcelán II. [online]. [cit. 2015-11-27]. Dostupné z: <http://www.unitea.cz/uzitecne-informace/archiv-clanku/evropsky-cajovy-porcelan-ii/>

¹⁵ VIDEO: Výrobu tradičního ruského porcelánu nezastavila ani bolševická éra. Naopak. Rozhlas.cz [online]. 11. Prosinec 2014 [cit. 2015-11-27]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/zzz/_zprava/video-vyrobu-tradicniho-ruskeho-porcelanu-nezastavila-ani-bolseviccka-era-naopak--1431233

Petrohradský porcelán se v průběhu let pomalými kroky vyvíjel, avšak následnými dějinami porcelánového závodu se budu zabývat v praktické části své bakalářské práce.

19. století se v Petrohradě mimo vůdčí porcelánku stavěly i další menší manufaktury. Mezi nejznámější patří Günter & Co, manufaktura Miklaševstenina nebo S. Matenina.¹⁶

O rozvoj ruského porcelánu se také snažila Moskva a její okolí. Byla založena továrna ve Verbilkách roku 1766, jejímž průkopníkem byl angličan Francis Gardner. Ten se svým pomocníkem, chemikem Franzem Hattenbergem, vytvářeli materiál v rázu durynského porcelánu. Úroveň výroby byla vysoká a zcela jedinečná. Dala se srovnat s petrohradskou manufakturou. Nad jejími poklady se rozzářili oči i královskému dvoru, pro který na zakázku vyráběli soupravy nádobí. V padesátých letech 19. století se závod zaměřoval na biskvitové figurky herců, vojáků, historických osob a postav z ruského venkova. Naneštěstí o třicet let později závod byl koupen koncernem Kuzněcových a pod jeho vedením roku 1918 postátněn.

Další fabrika, která se věnovala výrobkům s motivy ruského prostředí, byla vybudována v Gorbunově pod Moskvou. Vlastnil ji Alexandr Popov v letech 1840-1860.

V konci třicátých let 19. století se rozvíjela porcelánka Ondřeje Miklaševského ve Volokitně. Ze začátku imitovali míšeňské vzory, ale postupem času krášlili své zboží námětem domova.

Během celého století se zakládalo mnoho porcelánek po celé Ruské federaci. Většinu z nich postavila či naopak zkupovala rodina Kuzněcových. Ta se stala od roku 1889 nejrozsáhlejším koncernem keramiky v Evropě. Sdružoval přes deset tisíc zaměstnanců, kteří měli za úkol produkovat stolní porcelán, nádoby i figurky s krásnými dekoracemi.¹⁷

Velmoc se dědila ze generace na generaci. M. S. Kuzněcov udělal z manufaktur akciovou společnost. Naštěstí teritorium Sovětského svazu bylo tak obrovské, že

---

¹⁶ HERZÁNOVÁ, Barbora. Historie porcelánek v Čechách. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Vizuální kultura se zaměřením na vzdělávání., s. 30

¹⁷ POCHE, Emanuel a Dagmar HEJDOVÁ. Porcelán. 1. vyd. Praha: Kentaur, 1994, 172 s. ISBN 80-85285-48-7. s. 37-37

Kuzněcovi si nedokázali podmanit všechny porcelánové závody, a tak se některým podnikatelům na svém území dařilo.¹⁸

3 SOUČASNÝ STAV VÝROBY PORCELÁNU

Od počátečního rozvoje porcelánu do dnešní doby proběhlo mnoho změn. Většina manufaktur zmodernizovala svoji výrobu. Už nerozdrucují živce a křemeny holýma rukama, nepoužívají vodu jako pohon ani dříví, kterým zatápěli pod komorovými pecemi. Výbava strojního náčiní zaznamenala zvrát. Místo dřeva topí uhlím. Sestrojují spolehlivější pece, ve zpracovávání hmot zavádějí drtiče, kolové mlýny, síta a další vymoženosti novodobé techniky. Ve zdobení už nedělají malby ručně, nýbrž pomocí obtisků a tzv. litografie (kamenotisku).

Velký zlom nastal s příchodem průmyslové revoluce v 19. století, kdy byl objeven parní stroj. Vystřídal doposud zaběhlou vodní sílu. Poprvé parní stroj byl zařazen do porcelánového průmyslu v Berlíně roku 1799.

Ve 20. století, byla výroba porcelánu opět o krok vepředu. Technologie se chlubily vynalezením elektromotorů, jejichž elektrickou energii potřebovali k pohonu strojů.

Dnes mluvíme už o masové produkci porcelánu. Světovou špičkou mezi producenty je Japonsko a Čína. Dále se na vrcholu tyčí Německo a Ruská federace a s menším podílem můžeme uvést i Francii, Anglii, Maďarsko nebo Českou republiku.¹⁹

4 PETROHRAD – SANKT-PETĚRBURG

Petrohrad se stal městem, ve kterém byla postavena první významná porcelánka na ruském území – Císařský porcelánový závod. Tudíž budu následující kapitolku věnovat základním faktům o městě, které bylo postaveno uprostřed bažin v deltě řeky Něvy u Finského zálivu roku 1703. U zrodu dnešního ruského velkoměsta stál Petr I. Veliký. Po něm město získalo jméno Petrohrad – Sankt-Petěrburg.

---

¹⁸ HERZÁNOVÁ, Barbora. Historie porcelánek v Čechách. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Vizuální kultura se zaměřením na vzdělávání., s. 31

¹⁹ CHLÁDEK, Jiří. Porcelán kolem nás. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1991, 213 s. ISBN 80-03-00540-x. s. 35-36

Za vlády Petra I. rozkvétalo město ke svému půvabu.²⁰ Roku 1712 Petrohrad dosáhl svého rozmachu, stal se namísto Moskvy hlavním městem carského impéria a panoval ruskému národu až po rok 1918, kdy 12. března byla opět Moskva prohlášena za hlavní město ruského státu.²¹

Petr I. Veliký Petrohrad ho označil za jakési „okno na západ“. Byl očarován Evropou, miloval její život a kulturu a snažil se malou část evropské elegance přinést na ruské území. Znelíbilo se mu staré Rusko, kterému velela „Asiatka“ Moskva. Toužil dokázat světu, že i Rusko je schopné být kolébkou světového bohatství. Pro občany tehdejšího Ruska se město stalo symbolem přepychu, zpučnosti a nevídané krásy.

Dějiny Petrohradu nejsou nijak dlouhé, ale i přes to se stal svědkem několika převratných událostí. Během své historie obdržel Petrohrad několik pojmenování – Sankt-Petěrburg, Petrohrad, Leningrad a opět Sankt-Petěrburg. Každé ze jmen náleželo určité době, která se v Rusku odehrála.

Během první světové války byl Sankt-Petěrburg přejmenován na Petrohrad. Tento název města je nyní spojován s revolucí roku 1917, kdy bolševici sesadili z trůnu carskou vládu a tím ukončili éru dynastie Romanovců a sami stáli v čele ruské velmoci. Posléze byl Petrohrad přejmenován na Leningrad. Toto jméno nesl až do roku 1991, kdy se rozpadl SSSR. Leningrad se stal místem hrdinských obětí Sovětského svazu za druhé světové války. Dnes ho celý svět zná jenom pod názvem Sankt-Petěrburg.

Petrohrad byl i domovem důležitých a význačných osobností ruské historie a kultury. Čajkovský zde skládal své nádherné sklady, spisovatelé Gogol, Puškin a Dostojevský tu hledali inspiraci pro svá vrcholná díla. Mendělejev a Pavlov zde provedli vědecké objevy a Lenin a Trockij vytvářeli dějiny Petrohradu. Ke každé osobnosti se vážou i významné petrohradské budovy, které zaznamenávaly v průběhu let různé triumfy a tragédie. S Rasputinem je spjat Jusupovský palác, kde byl zavražděn. Mnohé budovy jsou spojeny s ruskými cary a také Petrohradská pevnost, ve které carové věznili revolucionáře té doby.²²

Dnešní „Pitěr“ (hovorový název) je druhým největším městem Ruské federace

---

²⁰ Petrohrad.cz – Historie, památky a současnost Petrohradu [online]. [cit. 2015-12-21]. Dostupné z: <http://www.petrohrad.cz/>

²¹ STĚPANOVÁ, Ludmila a Zdeňka VYCHODILOVÁ. Reálie současného Ruska. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 89 s. ISBN 978-80-244-2855-0., s. 34

²² RICHARDSON, Dan. Petrohrad: turistický průvodce. Vyd. 1. Brno: Jota, 2006, 445 s., [14] s. barev. obr. příl. Livingstone - průvodci. ISBN 80-7217-405-3., s. 8,9

s pěti miliony obyvateli. Je rozložen na čtyřiceti čtyřech ostrovech, které lemují menší říčky a kanály a jsou spojeny více než tři sta mosty. Řeky a kanály tvoří jednu desetinu rozlohy města, a proto je metropole nazývána také jako „Benátky severu“. V centru velkoměsta se nachází mnoho skvostných paláců a vil, pravoslavných kostelů, historických náměstí, okouzlujících parků a velkolepých pomníků ruských osobností. Turisté do města přijíždějí dennodenně a jsou uchvácení překrásnými památkami, které jsou zapsány na seznam světového dědictví UNESCO.²³

Na rozdíl od Moskvy, je „Pitěr“ hlavním městem ruské kultury a života. Návštěvníci zde mohou objevovat, jak přepychová muzea a divadla, tak i okázalé restaurace, noční kluby a bary s folkovou, jazzovou i reggae hudbou.²⁴ Za povšimnutí stojí navštívit ohromující Ermitáž, petrohradské největší muzeum, kde jsou vystavena díla evropského umění díla.

Petrohrad patří mezi nejimpozantnější velkoměsta na světě. Přes veškeré události a opravy se toto město stalo opravdovým skvostem ležícím u Finského zálivu. Sen Petra I. Velikého se naplnil. Kouzlo metropole bude obdivováno ještě dlouhé roky budoucími generacemi.²⁵

Svoji kapitolu bych ráda zakončila slovy posledního cara, Mikuláše II.: „Pamatujte, Petrohrad leží v Rusku – ale Rusko to není.“

5 VLASTNÍ JMÉNA

V praktické části bude mým stěžejním úkolem se zaměřit na názvy porcelánových produktů. Pro začátek je nezbytné vysvětlit, co to vlastní jména jsou a jaká lingvistická disciplína se jimi zabývá.

S vlastními jmény se setkáváme celý život. Člověk už od dob starověku se snaží pojmenovávat věci hmatatelné, tak i věci nehmatatelné. Postupně se vytvořila jména pro jednotlivé členy společnosti, orientační body v přírodě či pro objekty kolem nás.

Z lingvistického hlediska jsou vlastní jména, neboli *propria* či *onyma*, lexikálním

---

²³ Petrohrad. 1. vydání. V Brně: Lingea, 2015, 141 stran. Lingea průvodce. ISBN 978-80-7508-049-3., s. 9

²⁴ Tamtéž s. 12

²⁵ Petrohrad, Sankt-Petěrburg – fotky, památky, zajímavosti, obrázky [online]. [cit. 2015-12-21]. Dostupné z: <http://www.promitani.cz/petrohrad/>

prostředkem pro pojmenování předmětů, jakožto jednotlivin. Podle Rudolfa Šrámka lze onyma vymežit jako vlastní jména, „ležící v protikladu k apelativům (jménům obecným) na nepojmové bázi pojmenovávací komunikativně individualizované objekty“.²⁶ Alena Polívková vymezuje propria jako podstatná jména, jež určují:

- a) konkrétní osoby (*Ladislav, Jarmila*)
- b) zvířata (*krtek Vašek*)
- c) zeměpisná označení řek, hor, států a místa (*Morava, Itálie, Karpaty*)
- d) knihy či časopisy (*Vojna a mír, časopis Respekt*)
- e) umělecká díla (*obraz Poslední večeře*) aj.²⁷

Hlavní funkcí proprií je definovat a propriálně označit danou věc/skutečnost (osobu, zvíře, předmět) v rámci shodného druhu. Slovy Šrámka - ohraničit ji za neopakovatelnou jednotlivinu. Dále propria mohou diferenciovat, tzn. rozlišit v rámci stejného druhu předmětů individuální prvky množiny nezaměnitelným způsobem od sebe. Potřebné je také uvést funkci lokalizace, tedy začlenění propriálně pojmenovaných objektů do věcných, prostorových, sociálních, historických, kulturních či ekonomických vztahů.²⁸

Na začátku vzniku jména, v průběhu pojmenovávacího úkonu, má onen celek noeticko-gnozeologický charakter. Autor názvů velice dobře ví, jak a proč pojmenovává skutečnosti kolem sebe. Je obeznámen s onymickým objektem a jazykovým zpracováním. Hlavní postavení zde sehrává i onymická norma a znaky, doprovázející její účinky v komunikaci (*např. módnost či vhodnost*).²⁹

V moment užívání proprií se z autora názvů stává uživatel, který danou věc propriem identifikuje, lokalizuje, a také ji může rozlišit od druhých objektů. Na začátku užívání vlastních jmen se musí zajistit komunikační stabilita, stanovit pevný vztah mezi daným jménem a „jeho“ objektem. Proprium se dostává mezi specifické vztahy, v této fázi důležitou roli přebírá nově vzniklý a společenský ustálený propriální obsah (např. Tábor v dnešní době označuje i město v Jihočeském kraji, nikoli pouze apelativum

---

²⁶ ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X., s. 11

²⁷ POLÍVKOVÁ, Alena. Naše místní jména: a jak jich užívat. Vyd. 1. Praha: Academia, 1985., s. 9

²⁸ ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X., s. 11

²⁹ Tamtéž, s. 21

letního soustředění). Vede to k přerušení etymologického a propriálního významu. Lze tedy říci, že obsahem propria se stává jeho propriální funkce.³⁰

U vlastních jmen je příhodné zmínit i termín *onymie*, který se dostal do popředí mezi lingvisty až v 60. letech minulého století. Onymie, jakožto terminologické značení, určuje soubor veškerých proprií na jistém území v daném jazyce a za určité doby. Onymie má dva aspekty – pojmenovávací a komunikační. Sjednocuje je hledisko funkční. „Onymická soustava jazyka se tedy na jedné straně opírá o kategorie systémových pravidel a zákonitostí, jimiž se řídí vznik proprií a jejich komunikační fungování (postavení) v jazyce a na druhé straně je systémovost onymie dána strukturnímu vztahu existujícími mezi jednotlivými onymickými kategoriemi a modely navzájem.“³¹

Šrámek popsal vznik onymie následujícími kroky:³²

- a) onymizací apelativ (obecných jmen)
- b) transonymizací - užití jednoho druhu propria při vytváření nového propria
- c) vytvářením proprií např. přenesením cizího slova (názvy zboží apod.)
- d) přejetím cizího propria přičemž u tohoto kroku je obvyklá fonetická, morfémová či sémantická úprava slova

6 ONOMASTIKA

Onomastika je jazykovědná nauka, která zkoumá vlastní jména. Onomastická disciplína, někdy se také používá termín *onomatologie*, se specializuje na vznik, rozšíření, tvoření a povahu vlastních jmen.

Pro lepší porozumění teorii o vlastních jménech, budu v kapitole pracovat se dvěma autory, kteří se ve své praxi zabývali onomastikou – Rudolf Šrámek (kniha *Úvod do obecné onomastiky*) a A. V. Superanskaja (kniha *Общая теория имени собственного*).

---

³⁰ Tamtéž, s. 21

³¹ Tamtéž, s. 52

³² Tamtéž, s. 57

Postavení a povaha onomastiky, uprostřed vědních a společenských oborů, jsou dány podle Šrámka.³³

- a) předmětem výzkumu jako prvek jazyka (vlastními jména – propria, onyma)
- b) podstatou jazykových i mimojazykových kategorií, potřebných ke vzniku proprií a jejich fungování ve společenské komunikaci (řadí se sem kategorie onymického objektu, onymického obsahu a funkcí)
- c) teoreticko-speciálními pracovními metodami (metodologie a obecná onomastická teorie)

Na rozdíl od Šrámka, A. V. Superanskaja tvrdí, že onomastika má dvě různá pojetí. První pojetí hovoří o vědě, která se zaměřuje na propria, avšak v druhém pojetí tento termín může označovat samostatná vlastní jména.³⁴

6.1 Vznik a vývoj onomastiky

Věda, zabývající se vlastními jmény, se začala vyvíjet mezi 50-60. léty minulého století. Nepatřila již mezi pomocné vědy (kulturní, historické či geografické), nýbrž se z ní postupně stávala samostatná lingvistická subdisciplína. Ta se dříve orientovala se problematiku třídění vlastních jmen, na rozdíly mezi jmény vlastními a obecnými (apelativy a proprii) a na studium vlastních jmen jako ucelenou součást jazyka.

Veliký vliv na vývoj onomastiky měla i onomastika česká. Mezi přední české lingvisty patří např. Vladimír Šmilauer, Rudolf Šrámek, Antonín Profous, Miloslava Knapková a další.³⁵

A. V. Superanskaja je přesvědčená, že by se měly zpracovávat nové studie o onomastické disciplíně, ve kterých by došlo k větší generalizaci faktů o vlastních

---

³³ ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X., s. 11

³⁴ СУПЕРАНСКАЯ, А. В.: Общая теория имени собственного, Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009, s. 5

³⁵ ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X., s. 3

jménech a k přesnému určení onomastické terminologie.³⁶

Dále rozděluje vědu na aplikovanou a přesnou. Vymezuje onomastiku jako část jazykovědy, která vznikla zejména jako aplikovaná věda. Onomastiku využívalo pro svoji práci hodně etnografů, historiků, literátů či geografických odborníků. Později se onomastika vydělila a stala se z ní ucelená a nezávislá disciplína.³⁷

6.2 Dělení vlastních jmen podle R. Šrámka

Šrámek rozděluje vlastní jména na tři základní kategorie podle povahy onymických objektů:³⁸

- a) geonomický prostor (geonoma) – tato kategorie obsahuje všechna toponyma (názvy onymických objektů na zemi i pod jejím povrchem) a kosmonyma (názvy nebeských těles a útvarů na nich). Objekty jsou vyznačeny na mapách a kartách (jsou vyjádřeny v mapových dílech).
- b) bionomický prostor (bionyma) - do této kategorie se řadí antroponyma (vlastní jména osobní, např. *Lukáš, Radek*), pseudoantroponyma (vlastní jména neživých postav, které však pokládáme za živá – pohádkové postavy, např. *Popelka*), fytonyma (jména rostlin, např. *Modřín opadavý*) a zoonyma (jména zvířat, např. *kočka Molly*)
- c) chrématonymický prostor (chrématonyma) – tato kategorie zahrnuje jména objektů, vztahů a jevů, které vznikly pomocí lidské činnosti (ekonomické, kulturní, společenské a politické činnosti apod.), např. *Masarykova Univerzita*.

6.2.1 Další klasifikace vlastních jmen

Vedle základního dělení propriet, Šrámek vydělil i další podskupiny vlastních jmen, které dávají přednost jen jedné stránce vlastních jmen. Nemohou být proto zařazeny mezi klasické rozdělení onomastiky.

1. Přímá a nepřímá vlastní jména

Nejvíce rozšířené a používané členění, které ukazuje, jestli vlastní jméno bylo pojmenováno přímo či naopak nepřímo.

Pro ukázkou může být uveden příklad: louka s vlastností nivy = Niva. Je nutné si

---

³⁶ СУПЕРАНСКАЯ, А. В.: Общая теория имени собственного, Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009, s. 5

³⁷ Tamtéž, s. 7

³⁸ ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X., s. 16

uvědomit, zda se hovoří o pojmenování přímém či se jedná pouze o spojitost s jiným objektem (např. pole leží za vodou = Za vodou). Jde o souvislost mezi pojmenovacím motivem a určitým objektem. „Přímost pojmenovávání je dána tím, že předpokládá věcně pravdivý a sémanticky identický vztah mezi jménem Niva a objektem „niva“ nazývaného apelativně niva“.

Nepřímé jména – U lesa, Za vodou – nemají explicitní (přímé) pojmenování určitého onymického objektu, např. louka, nacházející se „u lesa“, na druhou stranu pomocí pojmenovacího motivu nám ukazují jeho vlastnosti, např. vlastnost lokalizující (U lesa) či vlastnost – posesivitu neboli přivlastnění (Dočkalovo).

Přítomnost nebo nepřítomnost spočívá v tom, jestli je onymický objekt přítomen či nepřítomen. Zda je skutečnost pojmenována apelativně, jedná se o pojmenování přímé. Je zřejmé, že objekt se od vzniku svého jména mohl přeměnit. Například jméno Niva není dnes „niva“, ale je například sídliště, či objekt nazvaný U lesa, i přesto, že neleží u lesa atd.³⁹

2. Předložková a nepředložková vlastní jména

Pro předložková toponyma je nezbytná přítomnost i nepřítomnost onymického subjektu a jeho struktura. Propriální pojmenovací motiv polohy je vyjádřený předložkou. Do této skupiny se řadí jména, která v propriální sféře jazyka ovládají schopnost lokalizace (umístění) – pomístní jména lesů, luk, polí atd., dále se zde mohou vyskytovat některé druhy oikonym (místní jména měst a obcí, jména sídlišť) a málokdy i antroponymy (vlastní jméno člověka nebo skupiny lidí – např. příjmení Zábranský).⁴⁰

3. Primární a sekundární vlastní jména

Třetí skupina se týká dělení proprií na primární a sekundární. Za primární jméno se považuje ten nejstarší a původní název jména (např. vesnice Domankovice – název z roku 1228). Zatímco sekundární jméno se prakticky odvozuje od primárního jména, tzn., že pozmění prvotní pojmenování a zasadí ho mezi ostatní jména, která se používají dodnes (např. Domanín – název z roku 1532).⁴¹

---

³⁹ ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X., s. 16-17

⁴⁰ Tamtéž, s. 18

⁴¹ Tamtéž, s. 18

6.3 Dělení vlastních jmen podle A. V. Superanské

Každý lingvista, věnující se onomastice, rozděluje vlastní jména podle svého názoru. V předešlé kapitole jsem se zaměřovala na dělení proprií dle Rudolfa Šrámka, které je méně rozsáhlé oproti klasifikaci A. V. Superanské.

A. V. Superanskaja rozděluje vlastní jména do dvou základních skupin, a to podle životnosti:

1. vlastní jména životná
2. vlastní jména neživých předmětů

Vlastní jména životná se dále dělí:

1. zoonyma (jména zvířat)
2. antroponyma (jména osobní) – ty se dále rozdělují na jména individuální (jméno osoby – např. Šárka) a na jména hromadná (jména rodinná, národní či rodová – např. Lucemburkové, Havelkovi)
3. mythonyma (názvy živočichů, národů, lidí, geografických objektů, rostlin atd.)

Vlastní jména neživých předmětů obsahují tyto podkategorie:

1. kosmonyma, astronyma (pojmenování hvězd, planet a souhvězdí – *Orion, Slunce, Jupiter*)
2. fytonyma (názvy rostlin - *levandule*)
3. toponyma (jména oblastí, území - *Morava*)
4. chrématonyma (názvy věci vytvořených člověkem)
5. speciální pojmenování
6. pojmenování dopravních prostředků (*tramvaj, autobus*)
7. ochranné známky

Dále rozčleňuje i vlastní jména souhrnných objektů:

1. názvy tisku, novin (*Rudé právo*)
2. názvy podniků, spolků či zařízení (*Národní banka, Česká pojišťovna*)
3. názvy válek (*Třicetiletá válka*)
4. názvy svátků, výročí (*Vánoce*)
5. názvy živelných katastrof (*vlna Tsunami*)
6. falernyma (pojmenování řádů, vyznamenání či medailí – *řád Bílého Lva*)⁴²

Rozdělování vlastních jmen do různých skupin a podskupin je podstatné a praktické pro jasnější přehled.

---

⁴² СУПЕРАНСКАЯ, А. В.: Общая теория имени собственного, Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009, s. 366

PRAKTICKÁ ČÁST

1 CÍSAŘSKÝ PORCELÁNOVÝ ZÁVOD V PETROHRADĚ

1.1 Historie carského závodu

Jak už bylo zmíněno v mé práci, ruský porcelán se v Rusku začal vyvíjet na začátku 18. století na popud Petra I. Velikého. Byl velice unešený tím, jak se porcelán začal rozšiřovat v evropských zemích a chtěl se o totéž pokusit na svém území. Během svých cest po Evropě zavítal i do proslulé míšeňské manufaktury, která ho inspirovala ke zbudování císařského porcelánového závodu v Petrohradě. Věřil, že mu továrna přinese větší slávu a proslaví svoji zemi po celém světě. Dále poskytnul příležitost pracovat nezaměstnaným občanům, kterým se nedařilo najít práci. Věnoval všechno úsilí a finance na výstavbu znamenitého závodu, avšak zemřel ještě dřív, než se jeho sen stal skutečností.

Po smrti Petra I Velikého se stala následnicí trůnu jeho dcera Alžběta Petrovna. Povolala do Ruska mnoho odborníků, kteří měli přijít na recept a pokusit se vytvořit unikátní ruský porcelán. Ze začátku se pokusy nedařily nikomu z nich, ale posléze se objevil se svými nápady hutní znalec Dmitrij Vinogradov, který ve svých experimentech dosáhl úspěchu a vynalezl tzv. bílé zlato. Jak už jsem také zmínila, prvními výrobky byly tabatěrky, následně se vyráběly jídelní soubory, a čajové servisy. Z počátku se zhotovovaly v malých pecích pomocí pár pracovníků, ale s rostoucím zájmem širokého okolí se musely zkonstruovat pece větší a přijmout více pracovní síly. Následně se výroba zaměřovala na produkci sošek a velkých váz.⁴³

Ani po Vinogradovově smrti výroba porcelánu nezačala upadat, jeho pokračovatelem byl Nikita Vojnov, který se s Vinogradovem osobně znal, byl jeho žákem.⁴⁴

Za vlády mocné carevny Kateřiny II. v letech 1762 až 1796, ruský porcelán dosáhl obrovského rozmachu. V závodě pracovali specialisté a arkanisté z Vídně, Míšně a také ze Sévres, kteří porcelán inspirovali svými vzory. Kateřina usilovala o rozkvet ruského porcelánu tak moc, že nechala založit školu, ve které se z obyčejných ruských

---

⁴³ HERZÁNOVÁ, Barbora. Historie porcelánek v Čechách. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Vizuální kultura se zaměřením na vzdělávání., s. 28

⁴⁴ ЛЕВИШЕНКОВ, В. В.: Императорский фарфор, Санкт-Петербург 2009, Издательство – Санкт-Петербург Оркерст., s. 4-5

občanů stávali špičkoví odborníci a tvůrci petrohradské porcelánky. Vyrábění se točilo okolo stolního nádobí a plastik v klasicistickém duchu.⁴⁵ Nejznámější stolní servis té doby byl tzv. Arabeskní servis, který se skládal z tisíce kusů. Sama carevna si ho nechala objednat na zakázku u petrohradského závodu a výsledkem byla přímo okouzlena.⁴⁶

Po smrti své matky se porcelánové výroby ujal její syn Pavel I. Zajišťoval továrně obrovské objednávky, ze kterých skvěle prosperovala, a obchod s porcelánem se stále více rozšiřoval do všech koutů světa. Postupem času se do porcelánu zamiloval natolik, že sám pobýval uvnitř závodu, dohlížel na své zaměstnance a ukazoval překrásné porcelánové kousky svým významným hostům, kteří poctili porcelánku svojí návštěvou. V té době byly slavné a módní sety pro dvě osoby nazývané – дежене.⁴⁷

Za vlády Alexandara I., na začátku 19. století se začal vyrábět porcelán v empírovém stylu.⁴⁸ Zhotovovaly se velké antikizující vázy, na kterých malíři vytvářeli dech beroucí malby, jež se inspirovaly obrazy v petrohradské Ermitáži.⁴⁹ Byly z velké části pozlacené a na malbách lidé mohli spatřit slavné osobnosti, především významné generály, dále ukázky úchvatné přírody či velké bitvy ruské historie.⁵⁰

V 80. letech 19. století se uvnitř závodu vyvinul tzv. Rafaelovský servis, jež získal svůj název podle námětů grotesek, které byly oblíbené v římské renesanci.⁵¹

V období vlády Alexandara III., začal carský závod upadat, tím i celá výroba a její kvalita se snižovala. Tento zlom nenastal jen v Rusku, nýbrž v celé Evropě. Naštěstí se vše brzy otočilo o 180 stupňů a závod se dočkal nového rozkvětu s příchodem říjnové revoluce roku 1917.⁵²

---

⁴⁵ HERZÁNOVÁ, Barbora. Historie porcelánek v Čechách. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Vizuální kultura se zaměřením na vzdělávání., s. 29

⁴⁶ ЛЕВШЕНКОВ, В. В.: Императорский фарфор, Санкт-Петербург 2009, Издательство – Санкт-Петербург Оркерст., s. 7

⁴⁷ Императорский фарфоровый завод. Официальный [online]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: http://www.ipm.ru/istoriya_zavoda/

⁴⁸ HERZÁNOVÁ, Barbora. Tamtéž, s. 29

⁴⁹ POCHE, Emanuel a Dagmar HEJDOVÁ. Porcelán. 1. vyd. Praha: Kentaur, 1994, 172 s. ISBN 80-85285-48-7., s. 37

⁵⁰ Императорский фарфоровый завод. Официальный сайт [online]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: http://www.ipm.ru/istoriya_zavoda/

⁵¹ POCHE, Emanuel a Dagmar HEJDOVÁ. Tamtéž, s. 37

⁵² HERZÁNOVÁ, Barbora. Tamtéž, s. 29

Továrna nabrala druhý dech a začala pracovat opět na plné obrátky. Zaměřovala se na produkci jednoduchého nádobí a na plastiku s motivy revolučního období. Na výtvorech se zachycovaly malby dělníků, vojáků či námořníků.⁵³

Roku 1925 byl závod zestátněn a stát ho pojmenoval po známém ruském vědci M. V. Lomonosovi (Lomonosova porcelánka shromažďovala až 115 objektů z produktového designu a dekorativního umění).⁵⁴ Název porcelánky zněl - „Závod na výrobu porcelánu M. V. Lomonosova“.

V roce 1993, dva roky po rozpadu Sovětského svazu, se manufaktura stala součástí privatizace a byla řízená pod názvem „Porcelánky Lomonosov“. Začal značný export ruského porcelánu za hranice státu. Nejvíce kousků se vyváželo do USA a Japonska. Během posledních let se v závodě vystřídalo několik majitelů. Stal se akciovou společností a roku 2005 získal nazpátek své původní jméno – Císařský porcelánový závod.

Každý porcelánový závod, jak v Evropě, tak i v Asii se pyšnil svojí vytříbenou značkou, kterou se rozeznával od druhých závodů. V Rusku se pro označení porcelánu používala carská koruna s prvním písmenem cara, jež v té době byl při moci. Dále byl vytvořen znak s dvouhlavým orlem, který vyznačoval carský majestát (obrázek 1). Později se používal i znak, na kterém byl zobrazen překřížený srp s kladivem. Tento symbol se spíše používal po komunistickém převratu (obrázek 2).⁵⁵

Obrázek 1 - Symbol Carského Ruska

⁵³ POCHE, Emanuel a Dagmar HEJDOVÁ. Porcelán. 1. vyd. Praha: Kentaur, 1994, 172 s. ISBN 80-85285-48-7., s. 37

⁵⁴Lomonosov porcelain factory [online]. [cit. 2016-10-02]. Dostupné z: <https://collection.cooperhewitt.org/people/18045091/>

⁵⁵ HERZÁNOVÁ, Barbora. Historie porcelánek v Čechách. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Vizuální kultura se zaměřením na vzdělávání., s. 30

Obrázek 2 - symbol po komunistickém převratu

Císařský porcelánový závod v Petrohradě se stal třetí nejstarší porcelánkou v Evropě a první korporací porcelánu v Rusku. Dějiny závodu začaly v polovině 18. Století. V průběhu let továrna prošla mnohými změnami a vylepšeními. Na jejím chodu se podíleli i významní ruští carové a carevny, kteří toužili po neustálém rozvoji fabriky. Hlavní úlohou petrohradské porcelánky bylo reprezentovat královský dvůr a šlechtu. Pracovalo pro ně nespočet vědců a znalců porcelánového průmyslu. Okázalost a přepych továrny přetrval až po dnešní dobu, kdy se stále výroba vyvíjí a modernizuje. Tradiční vzory se uchovávají a aktualizují. Nicméně výrobě petrohradského porcelánu uvnitř císařského závodu se budu věnovat v následující kapitole mé bakalářské práce.⁵⁶

1.2 Výroba carského porcelánu

Výrobní proces porcelánu není zdaleka tak jednoduchý, jak se na první pohled může zdát. Jeho příprava je velice komplikovaná a stojí mnoho úsilí každého pracovníka manufaktury. Například ke vzniku jednoduchého hrnečku je potřeba až 80 nezbytných operací. Pokud se ovšem celý postup proběhne bez jakékoliv chyby či komplikace, vzniká pod rukama odborníka jedinečný výrobek.

Každá továrna má svůj vlastní výrobní recept, který se snaží utajit, aby jej nikdo nemohl kopírovat. Samozřejmě základní proces je známý všem, avšak existuje i tajemství výroby, které si manufaktura chrání. Všechny technologie na výrobu ruského porcelánu byly vytvořeny již v 18. století. Samozřejmě se postupem času inovovaly, z části pozměnily, ale tradiční postupy musí být ve všech ohledech zachovány.

---

⁵⁶ Императорский фарфоровый завод. Официальный сайт [online]. [cit. 2016-10-02]. Dostupné z: http://www.ipm.ru/istoriya_zavoda/

Hlavní suroviny při zpracovávání porcelánu: kaolín, křemen, jííl, křemenný písek, sádra, oxid hlinitý a trubkové kosti. Dále se užívá 40 různých přísad, jejichž názvy si závod střeží.

Duté výrobky jsou zhotovovány ručně nebo jako strojní odlitky. Tekutá porcelánová hmota (licí hmota) se nalije do sádrové formy, která se skládá ze dvou a více částí. Sádra absorbuje vlhkost a tím ve formě dochází k vytvoření střepu určité tloušťky. Zbytek licí hmoty se vylije. Poté se forma otevře a vyjme se z ní křehký kousek, který podléhá další úpravě a následnému vysoušení.

Ploché výrobky se vytváří metodou formování z více odvodněné hmoty na tvarovacích poloautomatech. Pevnost porcelánových produktů je dosažena díky vysoké teplotě prvního výpalu – do 900°C po dobu 24 hodin, a po glazurování – glazurové pálení při teplotě 1380 – 1430 °C po dobu dvou a více dnů. Při výpalu se porcelán smrští o 1/7.

Sochy se vyrábí z „měkkého“ porcelánu, který se vypaluje při teplotě až 1280°C. Skládá se ze stejných komponentů, ale s vyšším obsahem živce.

V další fázi jsou porcelánové výtvoary zdobené nadglazurovou a podglazurovou malbou, a to manuálním, mechanickým nebo kombinovaným způsobem nanesení malby na porcelánový povrch. Podglazurové barvy se aplikují přímo na surový přepal. Načež jsou odolnější, protože jsou nahoře chráněny glazurou. Bohužel ale mají omezenou paletu barev. Nejpopulárnější je tmavá kobaltová modř. Nadglazurové barvy se vypalují při teplotě (720–860°C). Dochází k zažírání barvy do glazury a posléze lépe odolává mechanickému a chemickému působení všeho druhu. U této metody malování se používá bohatší sada barev.

Při výpalu se mnohé keramické barvy změní, což poskytuje další umělecké možnosti pro porcelánové malby.

Při zdobení výrobků se používá obtisk – přetiskový obrázek tištěný keramickými barvami na pogumovaný papír a na povrchu nalakovaný. Při výpalu již zdobeného výrobku film shoří a barvy se spékají s glazurou a na porcelánovém povrchu zůstává obrázek. Stejná technika zdobení v kombinaci s manuálním domalováním umožňuje výrazně zvýšit objem produkce.

Na porcelánovou malbu se používá matné nebo lesklé zlacení. V obou případech se jedná o černou nebo hnědou tekutinu, která obsahuje 12 - 32% zlata pro lesklé zlacení porcelánu nebo 52% drobného zlatého prachu a chemicky rozpuštěného zlata pro matné zlacení porcelánu. V průběhu výpalu porcelánových výtvoary se lesklé zlacení začíná

lesknout a nadále nevyžaduje další opracování. Matné zlacení po výpalu porcelánu zůstává matným a leští se pomocí skleněného vlákna z plastu nebo mořského písku. Tloušťka matného zlacení porcelánových kousků je šestkrát silnější než tloušťka lesklého zlacení porcelánových výrobků, a tím je matné zlacení více dekorativní a stabilní. Kromě zlata, matná zlatá barva obsahuje také jiné ušlechtilé kovy, které barvám přidávají odstíny.

Před třiceti pěti lety se v Rusku poprvé vyvinula nová technologie, pomocí které se dala uskutečnit průmyslová výroba z tenkostěnného kostního porcelánu. Zmíněný druh porcelánu se chlubil zvýšenou bělostí, tenkostí a větší průsvitností. Mezi klasické přísady porcelánu přidali fosforečnan vápenatý – popel z hovězích kostí. Za vytvoření tohoto objevu získala skupina odborníků v roce 1980 Státní cenu SSSR z oblasti vědy a techniky.⁵⁷

Výroba všech porcelánových kousků je opravdu podivuhodná. Odborníci na přípravu výrobků jsou vybírání závodem velice pečlivě a neměli by se dopustit žádné chyby.

1.3 Výrobky

Císařský porcelánový závod nabízí obrovský sortiment unikátních porcelánových výrobků. Jsou zhotovovány z měkkého, tvrdého či z kostního porcelánu. Na většině produktů jsou krásné malby vytvářené buď ruční malbou, glazurou či jinou technikou. Náměty obrázků se liší podle poptávky a období, ve kterém je výroba realizovaná. Nejvíce se prodávají elegantní domácí servisy, servisy určené pro svatební obřady či jiné události na vyšší úrovni, krásné barevné vázy či suvenýry všeho druhu. Závod přijímá velké množství objednávek a stále patří mezi nejlepší porcelánky na trhu. Drží se tradic, které přetrvaly dodnes a jsou inspirací i do budoucna. Dříve se vyráběly kousky pouze pro velice bohatou vrstvu lidí, které za ně dokázaly zaplatit až astronomické částky, pro obyčejný lid byly moc drahé. Dnes se produkty vyvázejí do celého světa (do USA, Německa, Anglie, Kanady, Švédska, Norska či Japonska) a rozhodně nejsou tak drahé jako kdysi. Za posledních pár let se export orientuje nejvíce na americký trh, dále na německý a v neposlední řadě na anglický. Mnoho porcelánových kousků se též vystavuje na nejruznějších výstavách či ve světově známých muzeích. Jsou uznávány a obdivovány

---

⁵⁷Общая характеристика фарфора. История возникновения [online]. [cit. 2016-12-02]. Dostupné z: http://geolike.ru/page/gl_3735.htm

po celém světě a jejich kouzlo jen tak nezmizí. Většina výrobků je významná i svým originálním pojmenováním. Ovšem tímto tématem se budu zabývat v další kapitole mé práce.⁵⁸

2. NÁZVY PORCELÁNOVÝCH VÝROBKŮ

Z mnoha pojmenování porcelánových výrobků jsem vybrala 50 názvů (hrníčky, servisy, talíře, vázy a sochy), které následně rozdělím do skupin podle původu jejich jmen.

Názvy výrobků odvozené od antroponym

Mezi antroponyma se řadí názvy produktů, které se inspirovaly jmény živých osob.

a) podle osobností z oblasti vědy a umění

1. socha - *Д. И. Виноградов* - D. I. Vinogradov byl již zmiňován v mé bakalářské práci. Je jeden z prvních arkanistů Císařského porcelánového závodu. Do manufaktury byl mistr pozván na rozkaz Alžběty I. a jeho úkolem bylo realizovat počáteční výrobu porcelánu. Posléze sám přišel na recept a začal vytvářet první porcelánové kousky.

2. socha - *Балерина О. В. Федоровна* - jedná se o ruskou balerínu (baletku), jež si svoji slávu získala na počátku 20. století.

b) podle osobností z oblasti historie

1. hrníček – *Чашка с портретом М. И. Кутузова* - Michail Kutuzov je považován za největšího vojevůdce v ruských dějinách. Narodil 16. září 1747 v Petrohradě v rodině carského generála a politika. Už od svých čtrnácti let se věnoval vojenské kariéře. Naneštěstí byl v roce 1774 těžce raněn a oslepl na jedno oko. Tato událost se stala u obce, která dnes nese jeho jméno - Kutuzovka. Vedl mnoho významných bitev, měl skvělé strategie. Nejvíce ho proslavily války s Napoleonem v 19. století, které pomocí výtečné ústupové taktiky vyhrál.⁵⁹

---

⁵⁸ Императорский фарфоровый завод. Официальный [online]. [cit. 2016-12-02]. Dostupné z: <http://www.ipm.ru/proizvodstvo/>

⁵⁹ Maršal Kutuzov: muž jež smazal Napoleona [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: <http://www.i60.cz/clanek/detail/4167/marsal-kutuzov-muz-jenz-smazal-napoleona>

2. socha - *Сталин с детьми* - model zobrazuje tři stojící osoby vedle sebe – uprostřed je figura Stalina a vedle něho stojí sochy holčičky a chlapečka.

Josif Vissarionovič Stalin patřil mezi největší diktátory v historii lidstva. Jméno Stalin znamenalo „muž z oceli“ (nazval ho tak Lenin). Sám si dokonce vytvořil i přezdívku *Koba*. Vyrůstal v chudé rodině v městečku Gori v Gruzii, jeho matka byla silně věřící a otec alkoholik, který si svoji zlost vybíjel na synovi i manželce. Po několika letech nelehkého dětství se Josif přidal k mladým radikálům, se kterými šířil myšlenky o nezávislosti Gruzie a socialistickém učení.

Na začátku 20. století se seznámil a spřátelil s tehdejším vůdcem bolševiků, Vladimírem Iljičem Leninem. Ten ho dosazuje do ústředního výboru bolševické strany. Během svého života byl mnohokrát trestně stíhán a roku 1913 byl odsouzen na čtyři roky k trestu vyhnanství na Sibiř za svoji levicovou činnost.

Po Leninově smrti byl povýšen na generálního tajemníka komunistické strany SSSR. Nastalo kruté období, byla rozpoutána násilná kolektivizace a čistky obyvatel, ve kterých bylo zabito až na 25 milionů lidí. Za jeho vlády otrásl zemí obrovský teror, který Rusko doposud nezažilo.⁶⁰

3. talíř – *В. И. Ленин* - Vladimír Iljič Lenin byl komunistický politik a revolucionář, vůdce bolševické strany a první předseda vlády sovětského Ruska. Právě on dostal bolševiky k moci po říjnové revoluci roku 1917. Rozpoutal v zemi vládní teror, jaký země ještě do té doby nezažila. Avšak nedožil se vysokého věku. V roce 1922 začal trpět řadou záchvatů, kvůli kterým rezignoval ze své funkce.⁶¹

c) podle neživé osoby – pseudoasronymum

1. talíř - *Волшебница* (čarodějnice) - název odvozený od pohádkové postavy.

Názvy výrobků odvozené od fytonym

Mezi fytonyma řadíme názvy vzniklé od jmen rostlin. Malby rostlin jsou namalované přímo na výrobcích. Lze podle nich lehce odhadnout jejich název na první pohled.

---

⁶⁰ Josif Vissarionovič Stalin: Koba (životopis) [online]. [cit. 2016-13-03]. Dostupné z: <http://zivotopisyonline.cz/josif-vissarionovic-stalin-21121878-531953-koba/>

⁶¹ Vladimír Iljič Lenin [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: <https://www.marxists.org/cestina/lenin/>

1. hrníček – *Чашка Виноград* (vinná réva) – první vyrobený hrníček carské manufaktury. Byl vytvořen v roce 1749 D. I. Vinogradovem. Na modelu hrníčku jsou dokola namalované tři proutky vinné révy s fialovými trsy hroznů a v dolní části je napsán rok výroby.⁶² (Ovšem dá se povšimnout i podobnosti se jménem samotného mistra – Vinogradova, v tomto případě by se pojmenování řadilo mezi antroponyma – osobní jména)
2. hrníček - *Золотые ромашки* (zlatý heřmánek)
3. servis – *Жасмин* (jasmín)
4. servis – *Лилия* (lilie)
5. servis – *Кактус* (kaktus)
6. talíř – *Репейник* (lopuch veliký)
7. váza - *Капустные листья* (listy hlávkového zelí)

Názvy výrobků odvozené od zoonym

Do této skupiny patří názvy, jež jsou vytvořeny od jmen zvířat.

1. socha - *Белый медведь* (bílý medvěd)
2. socha – *Жираф* (žirafa)
3. talíř – *Зубр* (zubr)
4. váza – *Кролики* (králíci)
5. váza - *Красная собачка* (červený pejsek)

---

⁶² ЛЕВШЕНКОВ, В. В.: Императорский фарфор, Санкт-Петербург 2009, Издательство – Санкт-Петербург Оркерст., s. 4

Názvy výrobků odvozené od kosmonym

V této kategorii se shromažďují názvy, jejichž jména se odvodily od názvu kosmických objektů (hvězdné soustavy, planety, kosmická tělesa)

1. servis – *Галактика* (galaxie)
2. servis – *Сатурн* (planeta Sluneční soustavy)
3. talíř - *Комета над небом* (vesmírné těleso)

Názvy výrobků odvozené od toponym

K toponymům se řadí názvy zeměpisných objektů, které se dají dohledat v nástěnných mapách, světových atlasech či kapesních a výletních mapách.

a) názvy odvozené od jmen států

1. hrníček - *Карелия* - Karelská republika na severozápadě Ruska
2. servis – *Атлантида* – název bájně země, která podle legendy existovala mnoho let před Kristem. Legenda vypráví, že na ni měla žít vysoce vyspělá civilizace, kterou naneštěstí postihla obrovská přírodní katastrofa
3. servis – *Корсика* – jméno ostrova, ležícího v Středozezemním moři, který spadá pod správu Francie.
4. talíř – *РСФСР* - Ruská sovětská federativní socialistická republika, avšak toto jméno se pro označení Ruska už nepoužívá. Jednalo se o socialistický stát na území dnešního Ruska a také o největší svazovou republiku Sovětského svazu. Byla založena roku 1918 a její název přetrval až do roku 1991, kdy došlo k rozpadu SSSR.⁶³
5. talíř – *Северная Русь* - jedná se o zeměpisné označení severní části Ruska
6. váza - *Россия* - Rusko neboli Ruská federace je země, ležící na východě Evropy a pokrývá téměř celou severní Asii.

---

⁶³ История развития РСФСР [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: <http://historykratko.com/rsfsr>

b) názvy odvozené od jmen budov (oikonyma)

1. hrníček - *Зимний дворец* - Зимний дворец neboli Zimní palác je petrohradská budova paláce na břehu řeky Něvy postavena v letech 1754-1762, která byla oficiálním sídlem ruských carů až do roku 1917.⁶⁴ Dnes všichni známe tuto budovu pod názvem Ermitáž – jedno z nejznámějších ruských i světových muzeí.

2. talíř – *Замок* (zámek)

Názvy výrobků odvozené od etnonym

Etnonyma jsou názvy etnických skupin, národů či kmenů, obývajících jednu oblast.

1. sochy - *Камчадал и Камчадалка* - domorodé obyvatelstvo východní části Ruska - Kamčatky.

2. socha - *Казанский татарин* - Tatar patří do turkického národu Tatarů, kteří obývají různé části Euroasijského kontinentu a jejich jazykem je tatarština.

Tataři jsou známí už od 13. století. Válčili spolu s Mongoly proti svým nepřátelům té doby. Snažili se rozšířit svoji oblast. Za obět jim padlo i samotné ruské území, které se tak stalo na dvě stě let teritoriím mongolsko-tureckého chanátu v čele s vůdcem Čingischánem. V naučné literatuře se můžeme setkat i s pojmem Zlatá Horda. Ruská knížectví byla povinná ji odvádět daně. V 15. století Zlatá Horda zanikla a rozdělila na nezávislé chanáty (Krymský, Kazaňský a Astrachaňský).⁶⁵

Přídavné jméno (adjectivum) *Казанский* je odvozené od názvu města Kazaň. Kazaň je hlavním administrativním a kulturním centrem Tatarstánu (republika Ruské federace). Řadí se mezi největší ruská města nad milion obyvatel (1 100 000). Leží na soutoku řek Volhy a Kazaňky a jeho krása spočívá především v Kazaňském kremle.⁶⁶ Dalo by se řadit i mezi toponyma.

---

⁶⁴ Rusko, Petrohrad – Zimní palác [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: <http://www.mundo.cz/rusko/zimni-palac>

⁶⁵ Tataři – jejich minulost, současnost a budoucnost [online]. [cit. 2016-13-03]. Dostupné z: <http://wol.jw.org/cs/wol/d/r29/lp-b/102011331>

⁶⁶ Kazaň – hlavní město Tatarstánu [online]. [cit. 2016-13-03]. Dostupné z: <http://www.studiumvrusku.cz/kazan-hlavni-mesto-tatarstanu>

3. socha - *Лопарская женщина* - žena z finského národa Лопари (лапландцы - laponci), nacházejícího se v severní části Švédska, Norska, Finska, na poloostrově Kola a v Murmanské oblasti v Rusku.

4. socha – *Сарп* - příslušník etnické skupiny Uzbeků žijících v oázách Jižního Kazachstánu. Dnes se již tento název nepoužívá. Pouze ojediněle a to v odborné literatuře.

Názvy výrobků odvozené od názvů politických či vojenských činností

1. hrníček - *30 лет ВЛКСМ* - Svoje pojmenování získal podle mládežnické společensko-politické organizace založené na prvním sjezdu pracující a rolnické mládeže na podzim v roce 1918.⁶⁷

2. servis - *Держава* – velmoc, ruské označení pro státní symbol moci panovníka či vlastenecké a patriotické heslo.

3. váza - *Победа* – vítězství, také se řadí mezi vlastenecké hesla.

4. servis – *Аврора* - v historii Ruska znamenala Аврора (Aurora) ruský křižník, který se do dějin zapsal ve 20. století. Jednalo se o válečnou loď, která se účastnila rusko-japonské války a první světové války. V říjnu roku 1917 odstartovala svým výstřelem socialistickou revoluci a stala se jejím hlavním symbolem. Později fungovala pouze jako muzeum v Petrohradě.⁶⁸ Je možno tedy poznamenat, že daný servis byl pojmenován právě podle proslulého ruského křižníku. (Dalo by se polemizovat i nad skutečností, že název vznikl od jména z řecké mytologie - bohyně jitřních červánků či úsvitu. V tomto případě by se jednalo o název odvozený od antroponyma - osobního jména).

5. váza - *Ноября 7 дня 1775* - jedná se o politickou událost z dob vlády Kateřiny II. „7 ноября 1775 года принят Указ Екатерины II «О создании приказов общественного призрения в губернских правлениях». Впервые в законодательном порядке

---

⁶⁷ История, цели и задачи ВЛКСМ. [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: http://ria.ru/history_spravki/20110926/443842427.html

⁶⁸ Křižník Aurora [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: <http://druidova.mysteria.cz/HISTORIE/AURORA.htm>

устанавливается система общественного призрения для всех гражданских сословий, создаются специальные приказы“.⁶⁹

Нázvy výrobků odvozené od názvů časových úseků

a) podle části dne

1. hrníček - *Ночь* (noc)
2. váza - *Тихий вечер* - (tichý večer)

b) podle ročního období či měsíců

1. váza – *Ма́й* (květen)
2. hrníček – *Весна* (jaro)
3. servis – *Осень* (podzim)

Нázvy odvozené od názвů lidské činnosti či zábavy

1. váza – *Охота* (lov, hon)
2. servis – *Всадники* (jezdci)
3. socha - *Восточный танец* (východní tanec) - socha dívky z dálného východu, která drží ruce nad hlavou a znázorňuje samotný tanec

Нázvy odvozené od názвů lidských вýtворů

1. talíř - *Застолье* (hostina)
2. hrníček - *Садик* (zahradka)
3. váza - *Качели* (houpačka)
4. hrníček – *Геометрия* (geometrie, matematický jev vymyšlený lidmi v dávných dobách)

---

⁶⁹ 7 ноября 1775 года [online]. [cit. 2016-12-03]. Dostupné z: <http://dominternat.ru/history/history3/>

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá Císařským porcelánovým závodem v Petrohradě. Vytyčila jsem si dva hlavní cíle práce. Prvním cílem bylo nashromáždit informace o carské manufaktuře, o její historii, výrobních procesech a produktech. Druhý úkol spočíval ve výběru 50 názvů porcelánových výrobků tohoto závodu a následném popsání motivace jejich názvů.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí, a to z části teoretické a části praktické. Teoretická část je rozdělena do 6 kapitol. První kapitola je věnována obecnému úvodu o porcelánu.

Ve druhé kapitole jsem se specializovala na nejstarší dějiny porcelánu. Dále jsem ji rozdělila na tři podkapitoly. V první části jsem uvedla země Dálného východu (Čína, Japonsko a Korea), kde se nejmladší odrůda keramiky zrodila a dále rozšiřovala na evropský kontinent. Další podkapitola pojednává o zrodu evropského porcelánu. Nejprve jsem popisovala vznik tvrdého porcelánu v Míšni (Německo) v 17. století. Dále jsem uvedla státy, do kterých se toho skvostné umění rozšiřovalo (Rakousko, Francie, Maďarsko, Dánsko, Anglie). Nezapomněla jsem zmínit i české země, ve kterých se porcelán vyrábí od 18. století. V poslední části se zaměřuji na ruský porcelán, který se vyvinul za vlády Petra. I. Velikého v 18. Století.

Třetí poněkud kratší kapitola se zabývá poznatky o současném stavu porcelánu a nejnovějšími technologiemi na jeho přípravu.

Ve čtvrté kapitole najdeme nejdůležitější fakta o Petrohradě, druhém největším ruském městě. Píšu zde o jeho historii, od založení roku 1703 až po dnešní dny. V následujících odstavcích se zmiňuji také o kulturním životě ve městě a jeho okouzlujících památkách.

Pátá kapitola poskytuje výklad o vlastních jménech neboli propriích. Nejprve třídím propria podle Aleny Polívkové, poté se v druhé části kapitoly zaměřuji na publikace Rudolfa Šrámka a jeho teorii o funkci vlastních jmen, začátku vzniku a jejich užívání, a také uvedu termín *onymie*.

V poslední kapitole teoretické části se orientuji na samostatnou lingvistickou disciplínu, onomastiku. Pracuji zde s knihami Rudolfa Šrámka a A. V. Superanské. Věnuji se vzniku onomastiky a dělení vlastních jmen do různých kategorií podle uvedených lingvistů.

Praktická část mé bakalářské práce se člení na dvě hlavní kapitoly. První část věnuji Císařskému porcelánovému závodu, charakterizují jeho historii po tři století a výrobní procesy používané od vzniku manufaktury. Krátce též uvádím odstavec o samotných produktech.

Pro mne stěžejním úkolem byla kapitola – Názvy porcelánových výrobků. Pracovala jsem s knihou В. В. Левшенко „*Императорский фарфор*“ a s oficiální webovou stránkou císařského závodu „*Императорский фарфоровый завод. Официальный сайт*“. Zde jsem hledala a vybírala 50 názvů porcelánových produktů (hrníčky, vázy, servisy, sochy a talíře). Po celkovém uvážení a sepsání těchto názvů, jsem jednotlivé produkty roztřídila do kategorií podle původu jejich pojmenování.

Vytvořila jsem 10 skupin: Názvy výrobků odvozené od antroponym, fytonym, zoonym, kosmonym, toponym, etnonym, od názvů politických či vojenských činností, časových úseků, lidské činnosti či zábavy a od názvů lidských výtvorů. V každé části jsem uvedla názvy, které jsem vybrala a které jsou pro danou skupinu hodné. Nejvíce názvů jsem nashromáždila ve skupině toponym (8) a naopak nejméně jmen jsem nasbírala ve dvou posledních skupinách (3).

U některých názvů, které měly větší spojitost s ruskou zemí či byly pro mne zajímavé, jsem sdělila více informací o jejich jméně. Dozvěděla jsem se mnoho užitečných a nových poznatků. A také jsem při mé excerpci názvů a práci s nimi došla k závěru, že nejvíce pojmenování je inspirováno jmény známých osobností, a také zvířat a rostlin.

Na konci bakalářské práce následuje pětistránkové resumé v ruském jazyce, bibliografie, přílohy a anotace. V příloze jsem uvedla seznam užitých odborných výrazů a abecední seznam 50 porcelánových výrobků.

Téma mé bakalářské práce bylo velice inspirativní, díky němu jsem objevila mnoho zajímavostí. Dozvěděla jsem se hodně informací o samotném porcelánu, o jeho vzniku a postupném vývoji jak na asijském, tak i na evropském kontinentě. Též jsem se seznámila s problematikou vlastních jmen a onomastickou disciplínou v podání Rudolfa Šrámka a A. V. Superanské. Toto téma se opírá jak o znalosti z reálií a historie Ruska, tak i o lingvistické teorie.

Pracovala jsem se všemi knihami, uvedenými v seznamu použité literatury. Čerpala jsem částečně i z ruských zdrojů, čímž jsem si rozšířila svou slovní zásobu. Naučila jsem se pracovat s nasbíraným materiálem, což je pro mne velmi užitečná zkušenost pro další diplomové práce, které mě čekají v budoucím studiu.

РЕЗЮМЕ

Темой моей выпускной квалификационной бакалаврской работы является Императорский фарфоровый завод в Санкт-Петербурге. Императорская мануфактура относилась к самым знаменитым и признанным фарфоровым заводам в мире. Она была основана по указу Петра I Великого в первой половине 18 века. В течение последующих трех столетий она постепенно развивалась и создавала себе имя, престиж и славу на рынке. Вдохновлялась узорами и рисунками древнего Китая, заимствовала темы первой европейской фабрики в Мейсене (Германия) и восхищалась прославленным производством фарфора в г. Севр (Франция). Во главе этой фабрики стояли императоры данного исторического периода и в производстве изделий принимало участие большое количество лучших специалистов и арканистов. Реализованные до сих пор шаги способствовали огромному успеху завода.

Я поставила себе две главные цели работы. Первая цель сводилась к накоплению информации об Императорской мануфактуре, о ее истории, процессах производства и продуктах. Вторая задача заключалась в выборе 50 наименований фарфоровых изделий с последующим описанием происхождения их наименований.

Бакалаврская работа состоит из двух частей –теоретической и практической. Теоретическая часть разделена на шесть глав. Первая глава теоретической части посвящена общему вступительному слову о фарфоре.

Во второй главе я описала самую старую историю фарфора. Я подразделила эту главу на три подглавы. В первой части я представила страны Дальнего Востока (Китай, Япония и Корея), где зародился младших сорт керамики и распространялся на европейский континент. Следующая подглава излагает зарождение европейского фарфора. Сперва я описывала образование твердого фарфора в Мейсене (Германия) в 17 веке. Потом мною приводились страны, в которые это замечательное искусство распространялось (Австрия, Франция, Венгрия, Дания, Англия). Я не забыла также упомянуть чешские земли, в которых фарфор производится с 18 века. В деревне Гайе у Горного Славкова около 1789 года проводились первые попытки производить чешский фарфор. К концу второй главы я обращаю свое внимание на русский фарфор, который зародился при Петре I.

Великом в 18 веке, основоположником которого был Д.И. Виноградов. Помимо Императорского фарфорового завода в Санкт-Петербурге мною приводятся тоже другие фарфоровые мануфактуры на территории России – напр. фабрика в Вербилках (Фрэнсис Гарднер), фабрика в селе Горбунов под Москвой Александр Попов) и мануфактура в Волокитине (Анреей Миклашевский). Многие фарфоровые фабрики скупил группа семьи Кузнецовых.

Третья глава, чуть покороче, занимается сведениями и знаниями о современном состоянии фарфора и новейшими технологиями его подготовки. В отличие от раньше применяемого сырья (вода, дерево) и работы голыми руками в настоящее время применяется уголь, строятся большие и более надежные печи и водяная сила была заменена паровой машиной, изобретенной в 19 веке. Позже тоже начали применяться электродвигатели.

В четвертой главе можно найти самые важные факты о Санкт-Петербурге, втором по величине городе России, построенном у Финского залива на реке Нева. Я здесь пишу о его истории с момента его основания в 1703 году до наших дней. В следующих абзацах я касаюсь культурной жизни в городе с его очаровательными достопримечательностями. Многие люди называют Санкт-Петербург «Венецией Севера» благодаря огромному количеству протекающих речек и каналов, которые украшают внешний вид крупного города. Пятая глава рассматривает собственные имена или же проприи. Сперва я классифицирую проприи по Алене Поливковой (конкретные лица; животные; географические названия рек, гор, государств и мест; книги или журналы; художественные произведения). Вторая часть этой главы направлена на публикации Рудольфа Шрамека и на его теорию о функции собственных имен, начале их применения и тоже приведу термин *онимия*. Онимия – терминологическое обозначение – определяет совокупность всех проприев на данной территории, в данном языке в определенное время.

В последней главе теоретической части я ориентировалась на самостоятельную лингвистическую дисциплину, ономастику. Здесь я работаю с книгами Рудольфа Шрамека и А.В. Суперанской. Внимание я уделяю образованию ономастики и делению собственных имен на геонимы (космонимы и топонимы), бионимы (антропонимы, псевдоантропонимы, фитонимы и зоонимы) и хрематонимы (имена объектов, отношений и явлений, образованных при использовании человеческой деятельности). Помимо основного деления проприев Шрамак образовал еще другие подгруппы собственных имен, которые отдают

предпочтение лишь одному аспекту собственных имен (собственные имена прямые и косвенные; собственные имена первичные и вторичные; собственные имена предложные и беспредложные). Эти подгруппы нельзя включить в классическую классификацию ономастики. В отличие от вышесказанного, А.В. Суперанская делит собственные имена на две главные категории – собственные имена живых существ и существ, воспринимаемых как живые (антропонимы, зоонимы, мифонимы), и собственные имена неживых предметов (космонимы, астронимы, фитонимы, топонимы, хрематонимы, товарные знаки, специальные наименования, названия транспортных средств). Автор тоже занимается разделением нарицательных имен (наименование газет, войн, предприятий и др.).

В своей теоретической части я основываюсь прежде всего на специальной литературе. Извлекаю данные и факты прежде всего из книг о фарфоре авторов Яна Дивиша «Европейский фарфор», Иржи Хладека «Фарфор вокруг нас» и Эммануэля Похе и Дагмар Хейдовой «Фарфор». Далее я сосредоточиваю свое внимание на путеводителях и справочниках о Санкт-Петербурге – Дан Ричардсон – «Петербург» и путеводитель «Лингеа» - «Петербург». При составлении глав о собственных именах и ономастике я работаю с книгами Рудольфа Шрамека – «Введение в общую ономастику» и А.В. Суперанской «Общая теория имени собственного».

Практическая часть моей бакалаврской работы разделена на две главные главы - Императорский фарфоровый завод в Санкт-Петербурге и Наименования фарфоровых продуктов.

Императорский фарфоровый завод был основан в 1744 году. Как было уже упомянуто в моей работе, русский фарфор начал в России развиваться в начале 18 века по указу Петра I. Великого. Петр Великий был восхищен тем, как фарфор начал распространяться в европейских странах и хотел попытаться реализовать то же самое на своей территории. Петр Великий был уверен, что фабрика принесет ему большую славу и прославит его страну по всему миру. Он посвятил все усилия и финансы строительству знаменитого завода, однако умер еще до того, как его мечта исполнилась.

После его смерти вступили на престол многие правители, которые тоже имели заслуги в распространении производства русского фарфора (напр. его дочь Елизавета Петровна, Екатерина II., Павел I., Александр I. и Александр III.). В 1925

году завод был национализирован, ему присвоено имя видного русского ученого М.В. Ломоносова. Наименование фарфорового завода гласило «Фарфоровый завод имени М.В. Ломоносова». В течение последних годов сменилось несколько владельцев завода. Завод стал акционерным обществом и в 2005 году приобрел обратно свое первоначальное название – Императорский фарфоровый завод.

Развитием русского фарфора был наиболее прославлен специалист по металлургии, Дмитрий Виноградов. Его пригласили в императорский фарфоровый завод по указу императрицы Елизаветы Петровны. Он был единственный, кто добился успеха своими экспериментами и открыл секрет изготовления так наз. «белого золота».

Императорский фарфоровый завод в Санкт-Петербурге стал третьим фарфоровым заводом в Европе и первой корпорацией фарфора в России. Со временем фабрика была подвержена многими изменениям и улучшениям. Главная роль фарфорового завода в Санкт-Петербурге сводилась к репрезентации императорского двора и дворянства. Для них работало огромное количество научных и специалистов из фарфоровой промышленности.

Процесс производства фарфора совсем издалека не так прост. Его производство очень комплексное и каждый работник мануфактуры должен приложить много усилий. Напр. для производства простой чашки или кружки нужно выполнить 80 операций. Если, однако весь процесс протекает без ошибки или осложнения, то под руками специалиста рождается уникальный продукт.

Главное сырье для обработки фарфора: каолин, кварц, глина, кварцевый песок, гипс, оксид алюминия и трубчатые кости. Далее применяется 40 различных добавок, названия которых хранятся заводом в тайне.

В настоящее время произведенные продукты экспортируются по всему миру (в США, Германию, Англию, Канаду, Швецию, Норвегию или Японию). Многие фарфоровые продукты тоже экспонируются на различных выставках или в известных музеях по всему миру. Для большинства продуктов тоже характерно оригинальное наименование.

Вторая глава моей практической части посвящена собственно наименованиям фарфоровых продуктов. Я работала с книгой В. В. Левшенкова «Императорский фарфор» и с официальным сайтом императорского завода «Императорский фарфоровый завод. Официальный сайт». Здесь я искала и

выбирала 50 названий фарфоровых продуктов (чашки, вазы, сервизы, статуэтки и тарелки). Я образовала 10 групп и в каждую включила названия, выбранные мною и годные для данной группы.

Первую группу – названия, мотивированные антропонимами, я разделила на три подгруппы: на названия, инспирированные деятелями из области науки и искусства (Д. И. Виноградов, Балерина О.В. Федорова), из области истории (Чашка с портретом М. И. Кутузова, Сталин с детьми, В. И. Ленин) и на имена, выведенные из неживых персонажей – псевдоантропонимы (Волшебница).

Во вторую группу я включила собственные имена, образованные от названий растений, фитонимы (Чашка Виноградов, Золотые ромашки, Жасмин, Лилия, Кактус, Репейник, Капустные листья).

Третья группа занимается именами, выведенными из названий животных, зоонимы (Белый медведь, Жираф, Зубр, Кролики, Красная собачка).

Четвертая группа охватывает имена, инспирированные космическими объектами (Галактика, Сатурн, Комета над небом).

Пятая группа содержит названия, выведенные из географических объектов, топонимы. Эта группа разделена на названия, инспирированные названиями государств (Карелия, Атлантида, Корсика, РСФСР, Северная Русь, Россия) и названиями зданий (Зимний дворец, Замок).

Шестая группа содержит имена, образованные от названий этнических групп, наций или племен, т.е. этнонимы (Камчадал и Камчадалка, Казанский татарин, Лопарская женщина, Сарт).

В седьмую группу я собрала имена продуктов, образованные от наименований политической и военной деятельности (30 лет ВЛКСМ, Держава, Победа, Аврора, Ноябрь 7 дня 1775).

Восьмая группа посвящена именам, образованные от названий участков времени, частей дня (Ночь, Тихий вечер) и времени года или месяца (Май, Весна, Осень).

Девятая группа содержит названия, инспирированные человеческой деятельностью или развлечением (Охота, Всадники, Восточный танец).

В последнюю десятую группу я выбрала названия, образованные от субъектов, образованных человеческой деятельностью (Застолье, Садик, Качели, Геометрия).

Больше всего наименований я обнаружила в группе топонимов (8) и наоборот менее всего названий я нашла в последних двух группах (3). У некоторых названий, которые были более тесно связаны с Россией или были для меня интересны, я дала более подробную информацию об их имени. Делая выписки из материалов и работая с ними, я пришла к выводу, что больше всего наименований инспирировано именами известных личностей а также животных и растений.

Тема моей бакалаврской работы была очень вдохновляющей, благодаря ней я обнаружила много интересных данных. В моей дальнейшей учебе я бы хотела заниматься работой, в которой будут объединены сведения и знания из реалий и лингвистических теорий.

ZDROJE

Seznam použité literatury:

1. DIVIŠ, Jan. Evropský porcelán. Ilustrace Ivan Kafka. V Praze: Artia, 1985.
2. HERZÁNOVÁ, Barbora. Historie porcelánek v Čechách. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, Vizuální kultura se zaměřením na vzdělávání.
3. CHLÁDEK, Jiří. Porcelán, Plzeň: NAVA- Nakladatelská a vydavatelská agentura, 2000, ISBN 80-7211-078-0.
4. CHLÁDEK, Jiří. Porcelán kolem nás. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1991, 213 s. ISBN 80-03-00540-x.
5. Petrohrad. 1. vydání. V Brně: Lingea, 2015, 141 stran. Lingea průvodce. ISBN 978-80-7508-049-3.
6. POCHE, Emanuel a Dagmar HEJDOVÁ. Porcelán. 1. vyd. Praha: Kentaur, 1994, 172 s. ISBN 80-85285-48-7.
7. POLÍVKOVÁ, Alena. Naše místní jména: a jak jich užívat. Vyd. 1. Praha: Academia, 1985.
8. RICHARDSON, Dan. Petrohrad: turistický průvodce. Vyd. 1. Brno: Jota, 2006, 445 s., [14] s. barev. obr. příl. Livingstone - průvodci. ISBN 80-7217-405-3.
9. STĚPANOVA, Ludmila a VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Reálie současného Ruska. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 89 s. ISBN 978-80-244-2855-0.
10. ŠRÁMEK, Rudolf. Úvod do obecné onomastiky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X.
11. ЛЕВШЕНКОВ, В. В.: Императорский фарфор, Санкт-Петербург 2009, Издательство – Санкт-Петербург Оркерст.
12. ПОПОВ, Всеволод Алексеевич. Русский фарфор: частные заводы. Ленинград: Художник РСФСР, 1980.
13. СУПЕРАНСКАЯ, А. В.: Общая теория имени собственного, Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009

Slovníky:

1. Rusko-český, česko-ruský slovník. 3. vyd. V Brně: Lingea, 2014. Nejen na cesty. ISBN 978-80-87819-63-0.
2. Slovník cizích slov. Vyd. 2. Praha: Baronet, 2005. ISBN 80-7214-797-8.
3. ŠROUFKOVÁ, Miloslava, Marta VENCOVSKÁ a Rostislav PLESKÝ. Rusko-český, česko-ruský slovník: Russko-češskij, češsko-russkij slovar'. 2. vyd. Voznice: Leda, 2010. ISBN 978-80-7335-246-2.

Internetové zdroje:

1. Josif Vissarionovič Stalin: Koba (životopis) [online]. [cit. 2016-11-03]. Dostupné z: <http://zivotopisyonline.cz/josif-vissarionovic-stalin-21121878-531953-koba/>
2. Kazaň – hlavní město Tatarstánu [online]. [cit. 2016-13-03]. Dostupné z: <http://www.studiumvrusku.cz/kazan-hlavni-mesto-tatarstanu>
3. Křížník Aurora [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: <http://druidova.mysteria.cz/HISTORIE/AURORA.htm>
4. Lomonosov porcelain factory [online]. [cit. 2016-10-02]. Dostupné z: <https://collection.cooperhewitt.org/people/18045091/>
5. Maršal Kutuzov: muž jež smazal Napoleona [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: <http://www.i60.cz/clanek/detail/4167/marsal-kutuzov-muz-jenz-smazal-napoleona>
6. Míšeňská manufaktura MEISSEN[online]. [cit. 2015-10-26]. Dostupné z: [ddin.cz: http://www.ddin.cz/meissen](http://www.ddin.cz/meissen)
7. Porcelán – historie porcelánu [online]. [cit. 2015-11-27]. Dostupné z: <http://www.mugs.cz/clanky/historie-porcelanu.html>
8. Petrohrad.cz – Historie, památky a současnost Petrohradu [online]. [cit. 2015-12-21]. Dostupné z: <http://www.petrohrad.cz/>
9. Petrohrad, Sankt Petěrburg – fotky, památky, zajímavosti, obrázky [online]. [cit. 2015-12-21]. Dostupné z: <http://www.promitani.cz/petrohrad/>
10. Rusko, Petrohrad – Zimní palác [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z: <http://www.mundo.cz/rusko/zimni-palac>
11. Slovník cizích slov ABZ.cz [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

12. Tataři – jejich minulost, současnost a budoucnost [online]. [cit. 2016-13-03].
Dostupné z: <http://wol.jw.org/cs/wol/d/r29/lp-b/102011331>
13. Unitea – Evropský čajový porcelán II. [online]. [cit. 2015-11-27]. Dostupné z:
<http://www.unitea.cz/uzitecne-informace/archiv-clanku/evropsky-cajovy-porcelan-ii/>
14. VIDEO: Výrobu tradičního ruského porcelánu nezastavila ani bolševická éra. Naopak. Rozhlas.cz [online]. 11. Prosinec 2014 [cit. 2015-11-27]. Dostupné z:
http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/zzz/_zprava/video-vyrobu-tradicniho-ruskeho-porcelanu-nezastavila-ani-bolsevicka-era-naopak--1431233
15. Vladimír Iljič Lenin [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z:
<https://www.marxists.org/cestina/lenin/>

16. Общая характеристика фарфора. История возникновения[online]. [cit. 2016-12-02]. Dostupné z: http://geolike.ru/page/gl_3735.htm
17. Императорский фарфоровый завод. Официальный сайт [online]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: http://www.ipm.ru/istoriya_zavoda/
18. История, цели и задачи ВЛКСМ. [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z:
http://ria.ru/history_spravki/20110926/443842427.html
19. История развития РСФСР [online]. [cit. 2016-10-03]. Dostupné z:
<http://historykratko.com/rsfsr>

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Seznam použitých odborných výrazů:

1. *арканист, arkanista* – (z lat. *arcanum*) Je osoba, která zná nějaké tajemství vůbec, poté chemik nebo chemicky vzdělaný úředník v továrnách na porcelán, a také ten, kdo zná tajemství výroby porcelánu a dříve jím byl obchodník s tajemnými látkami.
2. *бисквит, biskvit* - Dvakrát vypálený tvrdý porcelán bez glazury
3. *глазурь, glazura* - Tenký sklovitý povlak, který se snadněji taví, jsou průhledné nebo neprůhledné. Výrobek je nejprve vypálen bez glazury na tzv. přezeh, po vychladnutí je namočen do glazury nebo je na něj glazurou malováno. Po té je výrobek znovu pálen v peci.
4. *декорация оттиском, dekorace obtiskem* - Jedná se o dekorování porcelánu pomocí destiček kam je vyryt negativ dekoru, destička je natřena barvou a prostřednictvím obtisku je dekor přenesen na porcelán.
5. *каменная керамика, kamenina* - Ideální materiál pro výrobu užitkové keramiky i pro venkovní použití, díky svým unikátním vlastnostem (trvanlivosti, pevnosti a malé nasákavosti). Je vhodný i pro keramické plastiky.
6. *каолин, kaolín* - Bílá, velmi plastická hlína, která je nezbytným prvkem k výrobě porcelánu
7. *керамика, keramika* - Směs anorganických nekovových materiálů nebo uhlíkový materiál, vyrobený pálením v peci za vysokých teplot. Keramika se využívá pro výrobu nádobí, nástrojů, šperků, v sochařství, ve stavebnictví a kamnářství.
8. *Керамика с грубой поверхностью, hrnčina* - Keramická hmota charakteristická svou reznou barvou, drsným povrchem a jednoduchostí. Funkce hrnčiny byla převážně užitková. Byly to ploché talíře, mísy, formy na pečivo, džbány, hrnce.

9. *Китайский фарфор с оливковым цветом, seladon* - Starý čínský porcelán s olivově zelenou, kalnou polevou.
10. *кобальт, kobalt* - Namodralý, feromagnetický a tvrdý kov. Používá se v metalurgii pro zlepšování vlastností slitin, při barvení skla a keramiky.
11. *костный фарфор, kostní porcelán* – Název se odvozuje od jeho hlavní části – a to od kostního popela. Jeho vývoj začal v Anglii v 18. století.
12. *литография, litografie, (kamenotisk)* - Tisková technika vynalezená v roce 1796 Aloisem Senefelderem. Kamenotisk je metoda tisku především na hladké povrchy.
13. *майолика, majolika* - Historický termín kdysi užívaný pro keramické výrobky pocházející z ostrova Mallorca, jež byly původně pokryty cínovým smaltovým (smalt -křemičitá tavenina příbuzná sklu, ale i porcelánu, která vytvoří na kovu celistvý ochranný povlak hladkého a lesklého charakteru) povrchem.
14. *мягкий фарфор, měkký porcelán* – Vyrábí se ze směsi neobsahující kaolín. Podobá se více sklu než porcelánu. Pálí se na nízké teploty, což umožňuje zdobení ve velmi pestré škále barev.
15. *пластика, plastika* – Je označení pro plastické výtvarné dílo. Plastiky bývají nejčastěji kamenné nebo dřevěné (kamenným se na rozdíl od dřevěných říká spíše – sochu).
16. *твёрдый фарфор, tvrdý porcelán* - Tvrdý porcelán obsahuje 50 % kaolinu, 25 % křemene a 25 % živce. Z této směsi se obvykle vychází při sestavování nové hmoty.
17. *черепок, střep* - Jde o přezehnutý neglazovaný, tedy téměř surový, výrobek z keramiky, kamene nebo porcelánu.

Пříloha 2 – Abecední seznam 50 názvů porcelánových výrobků:

1. 30 лет ВЛКСМ
2. Аврора
3. Атлантида
4. В. И. Ленин
5. Балерина О.В. Федоровна
6. Белый медведь
7. Весна
8. Виноград
9. Всадники
10. Волшебница
11. Восточный танец
12. Галактика
13. Геометрия
14. Держава
15. Жасмин
16. Жираф
17. Замок
18. Застолье
19. Зимний дворец
20. Золотые ромашки
21. Зубр
22. Казанский татарин
23. Кактус
24. Камчадал и Камчадалка
25. Капустные листья
26. Карелия
27. Качели
28. Комета на небом
29. Корсика
30. Красная собачка
31. Кролики
32. Л.И.Виноградов
33. Лилия
34. Лопарская женщина
35. Любовь
36. М. И. Кутузов
37. Май
38. Ночь
39. Ноября 7 дня 1775
40. Охота
41. Победа
42. РСФСР

43. Репейник
44. Россия
45. Садик
46. Сарт
47. Сатурн
48. Северная Русь
49. Сталин с детьми
50. Тихий вечер

ANOTACE

Příjmení a jméno autora:	Šutáková Tereza
Název katedry a fakulty:	Katedra slavistiky, Filozofická fakulta
Název práce:	Císařský porcelánový závod v Petrohradě
Vedoucí práce:	prof. Ludmila Stěpanova, CSc.
Počet znaků:	73 698
Počet příloh:	2
Počet titulů použití literatury:	16 (+ 19 elektronických zdrojů)
Klíčová slova:	porcelán, Petrohrad, závod, onomastika, názvy

Bakalářská práce je zaměřena na Císařský porcelánový závod v Petrohradě. Práce obsahuje jak poznatky z reálií, tak i z lingvistické teorie. Věnuje se vzniku a vývoji porcelánu, jeho současném stavu a nejnovějším technologiích, a také údajům o druhém největším ruském městě, Petrohradě. Dále se zaměřuje na charakteristiku vlastních jmen a lingvistickou vědu zabývající se jimi, tedy onomastiku. Poté se zabývá Císařským porcelánovým závodem, jeho historií, výrobou a samotnými produkty. Na závěr rozděluje názvy výrobků podle jejich původu pojmenování do jednotlivých skupin.

ANNOTATION

Name and surname:	Šutáková Tereza
Name of department and faculty:	Department of Slavonic Studies, Philosophical Faculty, Palacký University of Olomouc
Name of work:	Imperial porcelain factory in Saint Petersburg
Work leader:	prof. Ludmila Stěpanova, CSc.
Number of symbols:	73 698
Number of supplements:	2
Number of titles of used literature:	16 (+19 internet links)
Key words:	porcelain, Sankt Petersburg, factory, onomastics, names

The bachelor degree thesis focuses on the Emperor's Porcelain Works in Petersburg. The thesis contains both pieces of knowledge from the life and industry and the linguistic theory. It describes the origin and development of porcelain, its current status and the latest technologies, and indicates some data about the second biggest Russian city, Petersburg. Furthermore, the thesis focuses on the characteristics of proper names and on the relating linguistic branch – onomastics. Subsequently the thesis describes the Emperor's Porcelain Works, its history, production and products. In conclusion, there is a classification of product names in groups by the origin of their denomination.